

RUSYA FEDERASYONU YARGI SİSTEMİ*

Cavid ABDULLAHZADE**
Emin HÜSEYİNOĞLU***
Murat ERDEM****

ORCID ID (1. Yazar): <http://orcid.org/0000-0002-0798-4714>

ORCID ID (2. Yazar): <http://orcid.org/0000-0002-4196-2295>

ORCID ID (3. Yazar): <http://orcid.org/0000-0002-7285-270X>

DOI: 10.30915/abd.647455

Makalenin Geldiği Tarih: 28.01.2019 **Kabul Tarihi:** 09.09.2019

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

**** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

ÖZ

Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi, temel olarak Rusya Federasyonu Anayasası'nda ve Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun'da düzenlenmiştir. Günümüzde, Rusya Federasyonu yargı sistemi, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, genel yetkili federal mahkemeler, federe birimler anayasa (kurucu belge) mahkemeleri ve federe birimlerin sulh mahkemelerinden oluşmaktadır. Bu anlamda, Rusya Federasyonu yargı sistemi kendine özgü özellikler taşımaktadır. Çalışmanın amacı, sistemin yapısı ve işleyişi hakkında bilgilendirme ve Rusya Federasyonu yargısına ilişkin yapılacak akademik çalışmalara kaynak sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu yargı sistemi, mahkemeler, yargılama hukuku, yargılamaya katılan sùjeler, mahkemedışı uyuşmazlık çözüm yöntemleri.

THE JUDICIAL SYSTEM
OF THE
RUSSIAN FEDERATION

ABSTRACT

The judicial system of the Russian Federation is established by the Constitution of the Russian Federation and the Federal Constitutional Law On the Judicial System of the Russian Federation. Currently, Russia's judicial system is composed of the Constitutional Court of the Russian Federation, the Supreme Court of the Russian Federation, federal courts of general jurisdiction, constitutional (charter) courts and justices of the peace of constituent entities of the Russian Federation. In this sense, like its administrative structure, the judicial system of the Russian Federation has its own characteristics. The aim of the paper is to inform about the structure and functioning of the system and to provide a source for academic studies on the Russian Federation.

Keywords: Russian Federation, judicial system, courts, procedural law, people who participated in the proceedings, alternative dispute resolutions.

GİRİŞ

Çalışmamızın konusunu, yüzölçümü itibariyle dünyanın en büyük kara ülkesi olan Rusya Federasyonu'nun yargı sisteminin yapısı, işleyişi ve özellikleri oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi esas olarak Rusya Federasyonu Anayasası, Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun ve diğer ilgili kanunlarda düzenlenmiştir. Özellikle Rusya Federasyonu Anayasası'nın^[1] 118 ila 129. maddeleri arasında "Yargı Erki" başlığı altında temel ilkelere yer verilmiştir. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 118. maddesine göre, "1. Rusya Federasyonunda adalet sadece mahkemeler tarafından gerçekleştirilir. 2. Yargı erki anayasal, medeni, idari ve cezai yargı aracılığıyla gerçekleştirilir. 3. Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi, Rusya Federasyonu Anayasası ve federal anayasal kanunla belirlenir. Olağanüstü mahkemelerin kurulmasına izin verilmez".

Anayasa'nın ilgili bölümünde ayrıca hâkim olmanın asgari şartları, hâkimlerin azlolunamayacağı, hâkimlerin bağımsızlığı ve dokunulmazlığı, kanunların düzenleyici işlemlere üstünlüğü, duruşmaların aleniliği, çelişme yöntemi ilkesi, bazı davaların jüri katılımıyla gerçekleştirilebileceği, mahkemelerin finansmanının sadece Federal bütçeden sağlanması gerektiği, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin yapısı ve görevleri, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin görevleri, hâkim ve savcıların atanması ile ilgili önemli hükümler bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu Anayasası ve ilgili kanunlar çerçevesinde yaptığımız akademik çalışmada amaç, Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi ve işleyişi hakkında temel bilgileri vermektir. Unutmamak gerekir ki, kendine özgü federal bir yapıya sahip olan Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi de kendine özgü özellikler arz etmektedir. Bu anlamda asıl amaç, sistemin yapısını ve işleyişini ana hatları ile ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda makale de öncelikle Rusya Federasyonu'nun yargı örgütü ele alınacaktır. Daha sonra yargının işleyişi ile ilgili anayasal ilkeler ve muhakeme kuralları incelenecektir. Ardından yargılama sürecinde yer alanlar, son olarak da mahkemedışı çözüm yöntemlerine ana başlıklar halinde değinilecektir.

[1] 12.12.1993 tarihli Rusya Federasyonu Anayasası, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28399/, Erişim Tarihi: 07.11.2018.

I. RUSYA FEDERASYONU YARGI ÖRGÜTÜ

Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun'un 4. maddesine göre Rusya Federasyonu'nda aşağıdaki mahkemeler faaliyet göstermektedirler:

1. Rusya Federasyonu Federal Mahkemeleri

- a. Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi
- b. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi
- c. Federal Genel Yargı Mahkemeleri
 - aa. Bölge mahkemeleri^[2] (Cumhuriyetlerin yüksek mahkemeleri, eyalet, bölge mahkemeleri, federal düzeydeki şehir mahkemeleri, otonom bölge ve otonom okrug mahkemeleri)
 - bb. İlçe Mahkemeleri
 - cc. Askeri Mahkemeler
 - dd. İhtisas Mahkemeleri
- d. Federal Ticaret Mahkemeleri
 - aa. Bölge Ticaret Mahkemeleri
 - bb. İstinaf Ticaret Mahkemeleri
 - cc. Rusya Federasyonu Federe Birim Ticaret Mahkemeleri
 - dd. İhtisas Ticaret Mahkemeleri

2. Federe Birim Mahkemeleri

- a. Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemeleri
- b. Genel Yetkili Sulh Mahkemeleri

[2] Cumhuriyetlerin yüksek mahkemeleri, eyalet, bölge mahkemeleri, federal nitelikteki şehir mahkemeleri, otonom bölge mahkemeleri, otonom okrug mahkemeleri; Rusya Federasyonu doktrin ve uygulamasında “*bölge veya buna eşdeğer mahkemeler*”, “*bölge mahkemeleri*”, “*orta derece mahkemeler*” veya “*federe birim mahkemeleri*” olarak da adlandırılmaktadır. Çalışmamızda adı geçen mahkemeleri ifade etmek amacıyla “*bölge mahkemeleri*” kavramının kullanılması uygun görülmüştür.

TABLO

ANAYASA MAHKEMESİ	RUSYA FEDERASYONU YÜKSEK MAHKEMESİ		
	<i>(Hukuk-Ceza-İdari Dava Kurulu)</i>	<i>(Askeri Dava Kurulu)</i>	<i>(Ticari Uyuşmazlıklar Dava Kurulu)</i>
Federe Birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi	Bölge Mahkemesi	Bölge Askeri Mahkemesi	Bölge Ticaret Mahkemesi
	İlçe Mahkemesi	Garnizon Askeri Mahkemesi	İstinaf Ticaret Mahkemesi
	Sulh Mahkemesi		Federe Birim Ticaret Mahkemesi

Federal anayasal kanun, federal ve federe birim mahkemeleri şeklinde genel bir ayırım yapmakla birlikte Rusya Federasyonu'nun yargı örgütünü tam olarak anlayabilmek için bütüncül bir yaklaşımdan hareket edilmesi daha doğru olacaktır. Bu nedenle ilk önce yüksek mahkemeler olan Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, sonra genel yetkili yargı mahkemeleri, bu çerçevede adli mahkemeler, idari ve askeri mahkemeler, sonrasında ise özel olarak ticaret mahkemeleri ele alınacaktır.

A. ANAYASA MAHKEMESİ

1. Federe Birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi

Rusya Federasyonu'nda federe birimlerin hukuki yapısı farklılık arz etmektedir^[3]. Bunlar Milli Cumhuriyetler, eyalet şeklindeki idari birimler, bölge ve okrug şeklindeki azınlık halklarının oluşturduğu otonom oluşumlar ile Moskova ve Sankt-Peterburg şeklindeki özerk şehirlerdir^[4]. Rusya Federasyonu bünyesinde yer alan federe cumhuriyetlerin kendi anayasaları, diğer federe birimlerin ise kurucu belgeleri (ustav) bulunmaktadır^[5].

[3] Federe birimlerin hukuki yapısı konusunda bkz. KOZLOVA, E.İ./KUTAFİN, O.E., Konstitusionnoye Pravo Rossii (Rusya Anayasa Hukuku), İzdatelstvo YURİST, Moskova 1995, s. 262-290.

[4] KOZLOV, Y. / OVSYANKO, D. / POPOV, L., Administrativnoye Pravo (İdare Hukuku), Uçebnik (Ders Kitabı), İzdatelstvo YURİST, Moskva 2004, s.172.

[5] ASKER, A., Rusya Federasyonu Anayasasında Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı Erki Üzerine Bazı Notlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016, s.1122.

Rusya Federasyonu'na dâhil federe birimlerin kanunlarının, federe yürütme organı veya yerel yönetimlerinin düzenleyici işlemlerinin Rusya Federasyonu federe birim anayasasına (veya kurucu belgeye) uygunluğunun incelenmesi, ayrıca Rusya Federasyonu federe birim anayasasının yorumlanması amacıyla Rusya Federasyonu federe birimleri tarafından Federe Birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi oluşturulabilir (YSHK m.27/1). Ancak her federe birimde Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi'nin kurulması şart değildir. Rusya Federasyonu Federe Birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi'nin finansmanı, ilgili federe birimin kendi bütçesi tarafından karşılanır (YSHK m.27/2).

Bu mahkemelerin yapısı ve çalışma usulü her federe birimde farklılık göstermektedir^[6]. Rusya Federasyonu federe birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesi, kendi görev alanına giren uyuşmazlıkları ilgili federe birimin kanununda belirlenen yöntemle çözer (YSHK m.27/3). Rusya Federasyonu federe birim Anayasa (Kurucu Belge) Mahkemesinin doğrudan kendi görev alanı içinde olan işlerde verdiği kararlar başka bir mahkeme tarafından tekrar incelenemez (YSHK m.27/4).

2. Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi federal düzeyde anayasal denetimin yargı organı olup, anayasa yargısı aracılığıyla tarafsız ve bağımsız yargı denetimi gerçekleştirir (YSHK^[7] m.18/1). Anayasa Mahkemesi kararları Rusya Federasyonu sınırlarında devletin bütün yasama, yürütme ve adli organları, yerel yönetim organları, kurum, kuruluş, organizasyon, görevli kişi, vatandaş ve onların birlikleri için bağlayıcıdır (AYMHK^[8] m.6).

-
- [6] Bkz. BAGLAY, M. V., Konstitusionnoye Pravo Rossiyskoy Federasii (Rusya Federasyonu Anayasa Hukuku), Uçebnik Dlya Vuuzov (Yükseköğretim Ders Kitabı), NORMA, Moskova 1999, s. 631.
- [7] 31.12.1996 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834, Erişim Tarihi: 11.07.2018.
- [8] 21.07.1994 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_4172/#dst0, Erişim Tarihi: 18.03.2018.

a. Oluşumu

Anayasa Mahkemesi üyeleri, Devlet Başkanı'nın önerisi üzerine Federasyon Konseyi tarafından göreve atanırlar (ANY m.125/1; AYMHK m.4/1). 40 yaşını doldurmuş, hukuk lisans eğitimi almış, hukuk mesleğinde en az 15 yıl çalışmış ve hukuk alanında başarılı, tanınmış, yüksek niteliklere sahip olan her Rusya Federasyonu vatandaşı Anayasa Mahkemesi hâkimi olarak atanabilir (AYMHK m.8). Anayasa Mahkemesi hâkimlerinin görev sürelerinde bir süre sınırlaması yoktur. Ancak Anayasa Mahkemesi Başkanı hariç, 70 yaşını doldurmuş olan hâkimin görev süresi kendiliğinden sona erer (AYMHK m.12).

Anayasa Mahkemesi 19 hâkimden oluşmaktadır. Anayasa Mahkemesi Başkanı, Anayasa Mahkemesi hâkimleri arasından 6 yıllık süre için Devlet Başkanı'nın teklifi üzerine Federasyon Konseyi tarafından atanır. Anayasa Mahkemesi'nde aynı yöntemle atanan iki adet Başkan Vekili de bulunmaktadır. Görev süresi biten Başkan ve Başkan Vekillerinin yeniden atanabilmeleri mümkündür (AYMHK m.23).

b. Görevleri

aa. Norm Denetimi Görevi

Federal Anayasa Mahkemesi'nin temel görevi bazı normların Rusya Federasyonu Anayasasına uygunluğunu denetlemektir. Buna göre Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi;

1) Federal kanunların ile Devlet Başkanı'nın^[9], Federasyon Konseyi'nin, Devlet Duması'nın ve Rusya Federasyonu Hükümeti'nin düzenleyici işlemlerinin^[10],

[9] Devlet Başkanının işlemlerinden düzenleyici işlem niteliğinde olanlar “Devlet Başkanı Kararnamesi”, düzenleyici işlem niteliğinde olmayanlar ise “Devlet Başkanı Talimatları” adı altında çıkarılmaktadırlar (TİHOMİROVA, L. / TİHOMİROV, M., Yuridiçeskaya Ensiklopediya (Hukuk Ansiklopedisi), Moskva 2002, İzdaniye YURİNFORMSENTR, s.687).

[10] Rusya Federasyonu Hükümetinin işlemlerinden düzenleyici işlem niteliğinde olanlar “Rusya Federasyonu Hükümeti Kararnamesi”, düzenleyici işlem niteliğinde olmayanlar ise “Rusya Federasyonu Hükümeti Talimatları” adı altında çıkarılmaktadırlar (GABRİÇİDZE, B./ÇERNYAVSKİY, A, Organı Gosudarstvennoy Vlasti Sovremennoy Rossii (Çağdaş Rusya'nın Devlet Erki Organları), İzdatelstvo DAŞKOV i K, Moskva 2003, s. 204).

2) Federe birimler Anayasa ve Kurucu Belgeleri, ayrıca yürütülmesi Rusya Federasyonu devlet organlarının veya Rusya Federasyonu devlet organları ile Rusya Federasyonu federe birim devlet organlarının ortak yetki alanında olan konularında çıkarılan Rusya Federasyonu federe birimlerinin kanun ve diğer düzenleyici işlemlerinin,

3) Rusya Federasyonu devlet organları ile Rusya Federasyonu federe birim devlet organları arasındaki anlaşmaların ve Rusya Federasyonu federe birim devlet organlarının kendi aralarındaki anlaşmaların,

4) Henüz yürürlüğe girmemiş olan Rusya Federasyonu'nun taraf olduğu uluslararası antlaşmaların,

Rusya Federasyonu Anayasası'na uygunluğunu denetler (ANY m.125/2; AYMHK m.3/1):

bb. Uyuşmazlık Mahkemesi Görevi

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin bir diğer görevi, bazı devlet organları arasındaki yetki uyuşmazlıklarını çözmektir. Anayasa Mahkemesi; devletin federal organları arasında, Rusya Federasyonu federal devlet organları ile Rusya Federasyonu federe birim devlet organları arasında ve Rusya Federasyonu federe birim yüksek devlet organlarının kendi arasında ortaya çıkan yetki uyuşmazlıklarını çözer (ANY m.125/3; AYMHK m.3/2).

cc. İnsan Haklarını Koruma Görevi

Anayasa Mahkemesi, vatandaşların anayasal hak ve özgürlüklerinin ihlaline yönelik bireysel şikâyetlerin veya mahkemelerin başvurusu üzerine somut davada uygulanacak kanunun Rusya Federasyonu Anayasası'na uygunluğunu denetler (ANY m.125/4; AYMHK m.3/3, 3/3.1).

Anayasa Mahkemesi, aynı zamanda Rusya Federasyonu'nun taraf olduğu uluslararası antlaşma gereğince insan hak ve özgürlüklerinin ihlali nedeniyle Rusya Federasyonu aleyhine uluslararası organa yapılan şikâyetlerde, Rusya Federasyonu'nun menfaatini koruma konusunda görevli federal yürütme organının başvurusu üzerine insan hak ve özgürlüklerinin korunmasıyla ilgili uluslararası organın kararlarının iç hukukta uygulanabilirliğine ilişkin sorunu da çözer (AYMHK m.3/3.2).

dd. Diğer Görevleri

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda sayılanlar dışında;

- Anayasayı yorumlama,

- Vatana ihanet veya diğer ağır suç işlediği iddiasıyla Devlet Başkanı'na yönelik ithamın usulüne uygun olup olmadığı hakkında görüş bildirme,

- Yetkili olduğu konularda kanun önerisi sunma gibi farklı görevleri de bulunmaktadır (ANY m.125/5, m.125/7; AYMHK m.3/4, m.3/5, m.3/6).

B. RUSYA FEDERASYONU YÜKSEK MAHKEMESİ

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi; hukuki, ticari, cezai, idari ve diğer tüm davalar açısından en yüksek yargı organıdır (YSHK m.19/1; YMHK^[11] m.2/1). Yüksek Mahkeme, bazı idari ve hukuki davalarda ilk derece mahkemesi görevi de yapmakla birlikte, esas olarak federal kanunlarda belirtilen usulde hukuki, ticari, cezai, idari ve diğer davalarda istinaf, temyiz ve karar düzeltme (nadzor) mahkemesi sıfatıyla Rusya Federasyonu'ndaki tüm mahkeme faaliyetlerini denetlemektedir (YMHK m.2/2).

1. Oluşumu

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin hâkimleri, Devlet Başkanı'nın teklifi üzerine Federal Meclisin Federasyon Konseyi tarafından göreve atanırlar (YMHK m.4/1). Yüksek Mahkeme 170 hâkimden oluşmaktadır. Yüksek Mahkemenin; Genel Kurul (Plenum), Başkanlık Divanı, İstinaf Kurulu, Dava Kurulları ve Disiplin Kurulu şeklinde değişik organları bulunmaktadır (YMHK m.3/1, m.3/2).

a. Yüksek Mahkeme Başkanı ve Başkan Vekilleri

Yüksek Mahkeme Başkanı, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın teklifi ve Yüksek Hâkimler Kurulu'nun olumlu görüşü üzerine Federal Meclisin Federasyon Konseyi tarafından altı (6) yıl için göreve atanır. Süresi biten kişi aynı göreve tekrar atanabilir (YMHK m.12/1, m.12/2)

[11] 05.02.2014 tarih ve 3-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_158641/#dst0, Erişim Tarihi: 15.03.2018.

Yüksek Mahkeme Birinci Başkan Vekili ve dava kurullarının başkanı olan Yüksek Mahkeme Başkan Vekilleri; Yüksek Mahkeme Başkanı'nın önerdiği kişiler arasından Devlet Başkanı'nın teklifi, Hâkimler Yüksek Kurulunun olumlu görüşü üzerine Federal Meclisin Federasyon Konseyi tarafından yine altı (6) yıl süre ile göreve atanırlar. Süresi biten kişi aynı göreve tekrar atanabilir (YMHK m.13/1, m.13/2).

b. Dava Kurulları

Dava kurulları, dava kurullarının başkanı olan Yüksek Mahkeme Başkan Vekilleri ve bu kurulun diğer hâkimlerinden oluşur (YMHK m.9/1). Yüksek Mahkemenin; idari dava kurulu, hukuk dava kurulu, ceza dava kurulu, ekonomik uyuşmazlıklar kurulu ve askeri dava kurulu bulunmaktadır (YMHK m.3/2).

Daireler, dava kurullarında görev yapan hâkimler arasından oluşturulur. Dairelerin yapısı, 3 yıl süreliğine Yüksek Mahkeme Başkanı tarafından belirlenir. Dairelere, Yüksek Mahkeme Başkanı'nın 3 yıl süre için belirlediği birer hâkim başkanlık eder. Süresi biten daire başkanı aynı göreve tekrar atanabilir (YMHK m.9/3, m.9/4, m.9/5).

İlk derece mahkemesi olarak Yüksek Mahkeme'nin görev alanında sayılan davalar, dava kurullarında görülür. Dava kurulları, ayrıca usul kanunlarına uygun şekilde istinaf ve temyiz mahkemesi olarak da görev yaparlar (YMHK m.10).

c. Disiplin Kurulu

Yüksek Mahkeme Disiplin Kurulu, yargısal görev yapan bir dava kurulu niteliğindedir (YMHK m.3/2/9). Disiplin Kurulu, Rusya Federasyonu Yüksek Hâkimler Kurulunun ve Rusya Federasyonu federe birimler hâkimler kurulunun, hâkimler hakkında vermiş olduğu disiplin cezalarına ve terfi işlemlerine yönelik kararlarına karşı itirazları incelemekle görevlidir (YMHK m.11/1).

Disiplin Kurulu Başkanı, Yüksek Mahkeme Başkanı'nın kendisidir. Bunun dışında disiplin kurulunda, Yüksek Mahkeme Başkanı'nın teklifi üzerine Yüksek Mahkeme Genel Kurulu tarafından 3 yıl süre için seçilen Yüksek Mahkeme'nin 6 hâkimi bulunur (YMHK m.11/2).

d. İstinaf Kurulu

İstinaf Kurulu; Yüksek Mahkeme Genel Kurulu tarafından, yüksek mahkeme hâkimleri arasından beş yıllık süre için seçilen Başkan, Başkan Vekili ve 10 hâkimden oluşmaktadır (YMHK m.8/1). İstinaf Kurulu da, dava kurulu niteliğindedir (YMHK m.3/2/3).

İstinaf Kurulu'nun temel görevi, Yüksek Mahkeme dava kurullarının ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını karara bağlamaktır (YMHK m.8/2/1).

e. Başkanlık Divanı

Yüksek Mahkeme Başkanlık Divanı; Yüksek Mahkeme Başkanı, Yüksek Mahkeme Başkan Vekilleri ve bir kısım Yüksek Mahkeme hâkimlerinden oluşmaktadır. Yüksek Mahkeme Başkanı ve Başkan Vekilleri, Başkanlık Divanı'nın doğal üyeleridir Başkanlık Divanı'nda görev yapacak diğer Yüksek Mahkeme hâkimleri, Yüksek Mahkeme Başkanı'nun teklifi ettiği kişiler arasından Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nun teklifi, Hâkimler Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü ve Federasyon Konseyi'nin onayı ile belirlenir (YMHK m.6/1, m.6/2, m.6/3). Başkanlık Divanı, toplam 13 hâkimden oluşur (YMİÇT^[12] m.3.2/1)

Başkanlık Divanı'nın temel görevi, içtihat birliği ve hukuka uygunluğu sağlamak amacıyla kesinleşmiş mahkeme kararlarını karar düzeltme (nadzor) yoluyla incelemektir (YMHK m.7/1).

Bunun dışında Başkanlık Divanı'nın; dava kurulları arasındaki koordinasyonu sağlama, Yüksek Mahkeme hâkimlerinin mal beyanlarını kontrol etme yöntemini belirleme gibi idari görevleri de bulunmaktadır (YMHK m.7/3, m.7/4).

f. Genel Kurul

Yüksek Mahkeme Genel Kurulu; Yüksek Mahkeme Başkanı, Yüksek Mahkeme Birinci Başkan Vekili, dava kurulları başkanları olan Yüksek Mahkeme Başkan Vekillerinden ve Yüksek Mahkeme hâkimlerinden oluşur (YMHK m.5/1).

[12] 07.08.2014 tarih ve 2 sayılı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi İçtüzüğü, http://www.supcourt.ru/about/info/documents_regulations/15366/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

Davet edilmeleri halinde, Genel Kurul oturumlarına Anayasa Mahkemesi Başkanı, Rusya Federasyonu Başsavcısı, Adalet Bakanı, Yardımcıları, Anayasa Mahkemesi hâkimleri, diğer mahkeme hâkimleri ve diğer kişiler de katılma hakkına sahiptirler (YMHK m.5/2).

Yüksek Mahkeme Genel Kurulu'nun genel mahkemelere açıklama yapma, görev alanıyla ilgili olarak kanun önerisi sunma, içtüzük çıkarma, seçim gibi yargısal ve idari görevleri bulunmaktadır (YMHK m.5/3).

Genel Kurul kararları, Yüksek Mahkeme'nin resmi internet sitesinde "Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Bülteni" bölümünde yayınlanır (YMİÇT m.3.1.1).

2. Yüksek Mahkeme'nin Görevleri

a. İlk Derece Mahkemesi Görevi

aa. İdari Davalar

Yüksek Mahkemenin ilk derece mahkemesi olarak baktığı idari davaların bir kısmı şunlardır (YMHK m.2/4):

1) Devlet Başkanı'nın, Hükümetin, federal yürütme organlarının, Başsavcılığın, Soruşturma Komitesinin, Merkez Bankasının, Merkez Seçim Komisyonunun, devlet bütçe dışı fonlarının, emeklilik fonunun, sosyal sigorta fonunun, federal zorunlu tıbbi sigorta fonunun ve kamu kuruluşlarının düzenleyici işlemlerinin iptali davaları,

2) Federal yürütme organlarının, diğer federal devlet organlarının, Merkez Bankasının, devlet bütçe dışı fonlarının, emeklilik fonunun, sosyal sigorta fonunun, federal zorunlu tıbbi sigorta fonunun mevzuatı açıklayan ve düzenleyici işlem özelliği taşıyan işlemlerinin iptali davaları,

3) Devlet Başkanı'nın, Federasyonu Konseyinin, Devlet Dumasının, Hükümetin, Rusya Federasyonunda Gerçekleştirilen Yabancı Yatırımların Denetimi Konusunda Hükümet Konseyinin bireysel işlemlerinin iptali davaları,

4) Savunma Bakanlığının, federal kanunla askeri hizmet konusunda yetkilendirilen diğer federal yürütme organlarının asker kişiler ile askeri eğitimden geçen vatandaşların hak, özgürlük ve hukuki menfaatleriyle ilgili bireysel işlemlerinin iptali davaları,

5) Başsavcılığın, soruşturma komitesinin askeri savcılık organında ve soruşturma komitesinin askeri soruşturma organlarında görev yapan asker kişilerin hak, özgürlük ve hukuki menfaatleriyle ilgili bireysel işlemlerinin iptali davaları,

6) Hâkimler Yüksek Kurulu ile Rusya Federasyonu ilgili federe birim hâkimler kurulunun hâkimler hakkında verdikleri ihraç veya uzaklaştırma, istifalarının geri çevrilmesi veya ertelenmesi ve diğer bazı kararlarına karşı açılan iptal davalarıdır.

Söz konusu her bir dava, konusuna göre İdari Dava Kurulu, Askeri Dava Kurulu veya Disiplin Kurulu'nda görülür.

bb. Hukuk Davaları

Yüksek Mahkeme, devletin federal organları ile federe birimlerinin organları arasında ve yüksek devlet organları arasında ortaya çıkan ekonomik uyuşmazlıklardan doğan davalarda Hukuk Dava Kurulu, ilk derece mahkemesi sıfatıyla görev yapar (YMHK m.2/5).

b. İstinaf Görevi

Gerek idari davalarda gerekse hukuk ve ceza davalarında bölge mahkemelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararlara karşı Yüksek Mahkemeye istinaf başvurusu yapılabilir. İlgili istinaf başvurusunu, konusuna göre Hukuk Dava Kurulu, İdari Dava Kurulu veya Ceza Dava Kurulu inceler. Yine bölge askeri mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdikleri kararlara karşı Yüksek Mahkeme'ye istinaf başvurusu yapılabilir. Bu başvuru ise Askeri Dava Kurulu inceler (HMK m.320.1/3; İMK m.296/2,3; CMK m.389.3/2/4).

Yüksek Mahkeme Hukuk Dava Kurulu, Ceza Dava Kurulu, İdari Dava Kurulu, Askeri Dava Kurulu'nun veya Disiplin Kurulu'nun ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlara karşı da istinaf yoluna başvurulabilir. Bu başvuruları ise Yüksek Mahkeme İstinaf Kurulu karara bağlar (YMHK m.8/2/1; HMK m.320.1/4; İMK m.296/2; CMK m.389.3/2/5).

Ticari davalar açısından Yüksek Mahkeme'nin istinaf görevi bulunmamaktadır.

c. Temyiz Görevi

Bölge mahkemeleri başkanlık divanlarında temyiz edilerek kesinleşen sulh, ilçe ve bölge mahkemesi kararları ile Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nde istinaf edilmemiş olan bölge mahkemesi kararları ve bölge mahkemeleri başkanlık divanının kararlarına karşı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'ne temyiz başvurusu yapılabilir. Bu başvuru, konusuna göre ilgili dava kurulunda incelenir (CMK m.401.3/2/2; İMK m.319/2/3; HMK m.377/2/3). Söz konusu başvuru, ikinci temyiz başvurusu olarak adlandırılabilir.

Bölge Askeri Mahkemesi Başkanlık Divanı'nda temyiz edilmiş olan garnizon askeri mahkemesi kararları, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinde istinaf edilmemiş olan bölge askeri mahkemesi kararları ve bölge askeri mahkemesi başkanlık divanı kararlarına karşı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Askeri Dava Kurulu'na temyiz başvurusu yapılabilir (ASMHK m.9/5; CMK m.401.3/2/5; İMK m.319/2/4; HMK m.377/2/4). Bu başvuru da, bir anlamda ikinci temyiz başvurusu niteliğindedir.

Federe birim ticaret mahkemelerinin, istinaf ticaret mahkemelerinin, ilk derece mahkemesi olarak bölge ticaret mahkemesinin, ilk derece mahkemesi olarak fikri haklar mahkemesinin ve temyiz mahkemesi olarak bölge ticaret mahkemesi ve fikri haklar mahkemesinin kararlarına karşı da Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'ne temyiz başvurusu yapılabilir (TMK m.291.1/1). İkinci temyiz başvurusu olan bu başvuruyu Yüksek Mahkeme Ekonomik Uyuşmazlıklar Dava Kurulu inceler^[13].

d. Karar Düzeltme Görevi

Karar düzeltme, sadece yüksek mahkeme kararlarına karşı kabul edilmiş bir kanun yoludur. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nde istinaf edilerek kesinleşen ilk derece bölge mahkemeleri ile bölge askeri mahkemeleri kararları; istinaf incelemesinden geçerek kesinleşen ilk derece Yüksek Mahkeme Dava Kurullarının kararları; Yüksek Mahkeme İstinaf Kurulu kararları ve Yüksek Mahkeme Dava Kurullarının istinaf veya temyiz mercii olarak verdikleri kararlara karşı Yüksek Mahkeme Başkanlık Divanı'na karar

[13] Sudebnaya Reforma 2014 Goda: Obrazovaniye Novogo Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federasii (2014 Yılı Yargı Reformu: Yeni Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin Oluşumu), http://www.prockomi.ru/pda/explain/?SECTION_ID=1&ELEMENT_ID=5411, Erişim Tarihi: 10.06.2018.

düzeltilme başvurusu yapılabilir (HMK m.391.1/2; İMK m.332/2; CMK m.412.1/3; TMK m.308.1/3; ASMHK m.9/1)^[14].

e. İçtihadı Birleştirme Görevi

Yüksek Mahkeme'nin içtihat birliği sağlamak amacıyla mahkeme uygulamalarına ilişkin açıklama yapma görevi bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme'nin en önemli görevlerinden biri olan bu husus, Yüksek Mahkeme Genel Kurulu tarafından yerine getirilir (YMHK m.2/7/1; YMHK m.5/3/1).

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurul Kararlarının (karar-namelerinin) uygulamada bütün genel mahkemeler için bağlayıcı nitelikte olduğu kabul edilmektedir^[15]. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurul Kararları bağlayıcı olma açısından Türk hukukundaki içtihadı birleştirme kararlarına benzetmekle birlikte, kapsam bakımından farklı niteliktedir. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurul Kararları, daha çok ilk derece mahkemelerinin vermiş olduğu kararlarda dikkat edilmesi gereken hususlara yöneliktir. Yani Genel Kurul Kararları, Yüksek Mahkeme'nin kendi kararları arasında içtihat birliğini sağlamak amacıyla verilmemektedir.

f. Diğer Görevleri

Yüksek Mahkeme'nin yukarıda sayılanlar dışında;

- Vatana ihanet veya diğer ağır bir suç işlediği iddiasıyla Devlet Duması tarafından suçlanan Devlet Başkanının eyleminde suç unsurlarının bulunup bulunmadığı konusunda görüş bildirme,
- Rusya Federasyonu Başsavcısı veya Soruşturma Komitesi başkanı hakkında ceza davası açılabilmesi için onların eyleminde suç unsurlarının bulunup bulunmadığı konusunda görüş bildirme,
- Rusya Federasyonunun taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla ilgili uyuşmazlıkları çözüme,

[14] Ceza muhakemesinde ayrıca Yüksek Mahkeme Başkanlık Divanı kararlarına karşı da yine Yüksek Mahkeme Başkanlık Divanı'na karar düzeltme başvurusu yapılabilir (CMK m.412.1/3/5).

[15] SMİRNOV Andrey, O Yuridicheskoj Sile Postanovleniy Plenuma Verhovnogo Suda Rossijskoj Federasii (Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurul Kararlarının Hukuki Gücü Hakkında), Oteçestvennaya Yurisprudensiya (Vatansever Hukuk Bilimi Dergisi), No: 12 (14), 2016 <https://legalscience.ru/images/PDF/2016/14/o-yuridicheskoj-sile-postanovlenij.pdf>, 11.07.2018).

- İlgili konularda kanun önerisi sunma,
- Yüksek mahkeme kararlarını yayınlama ve yüksek mahkemesinin faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişimi sağlama gibi başka görevleri de bulunmaktadır (YMHK m.2/7/3, m.2/7/4, m.2/7/5, m.2/7/6, m.2/6).

C. GENEL YARGI MAHKEMELERİ

Genel yargı mahkemeleri hukuki, idari^[16] ve cezai uyuşmazlıklarla ilgili davalara bakmakla görevli mahkemelerdir. Bu mahkemeler, bütün ceza davalarına ve diğer mahkemelerin görevli olmadığı hukuk ve idari davalara da bakar (GYMHK^[17] m.4).

Rusya Federasyonu Genel Yargı Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun'un 1/2. maddesine göre, genel yargı mahkemeleri; bölge mahkemeleri, ilçe mahkemeleri (ilçe mahkemeleri, şehir mahkemeleri, ilçelerarası mahkemeler), federe birimlerin sulh mahkemeleri ve askeri mahkemelerden oluşmaktadır.

Federal Anayasal Kanunla ihtisas mahkemelerinin kurulması mümkündür (GYMHK m.1/2/5). Ancak günümüzde genel yargı kolunda ihtisas mahkemeleri bulunmamaktadır^[18].

1. Adli Yargı Mahkemeleri

a. Federe Birim Sulh Mahkemesi

aa. Oluşumu

Sulh mahkemesi, Rusya Federasyonu federe birimlerinin genel yargı kolunu oluşturan mahkemelerindendir (YSHK m.4/4).

Sulh mahkemesinde hâkim olabilmek için Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun'da belirtilen şartları taşımak gereklidir (SMHK

[16] Rusya'da ayrı bir genel yargı mahkemelerinden bağımsız bir idari yargı mahkemelerinin kurulması gerektiği de teklif edilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ASKER, s.1124-1126.

[17] 07.02.2011 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Genel Yargı Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_110271, Erişim Tarihi: 08.03.2018.

[18] İhtisas mahkemesi sadece ticaret mahkemelerinde bulunmaktadır. Bu mahkeme fikri haklar mahkemesidir.

m.5). Sulh mahkemelerinin yapısı ve personeli ise, ilgili federe birimin kendi kanunu ile belirlenir (SMHK m.9/1).

Sulh mahkemesi hâkimleri, ilgili federe birimin yasama (temsil) organı tarafından göreve atanır veya ilgili federe birimlerin kanununda belirtilen şekilde yargı çevresindeki halk tarafından göreve seçilirler (SMHK^[19] m.6/1). Sulh hâkiminin görev süresi, en fazla beş yıl olmak şartıyla ilgili federe birimin kanununda belirtilen süredir. Görev süresi biten hâkimler, aynı göreve tekrar aday olabilirler. İkinci kez sulh hâkimi olarak atanan veya seçilen kişinin görev süresi de en az 5 yıl olmak şartıyla ilgili federe birimin kanununda belirtilen süre ile sınırlıdır. Yetmiş yaşını doldurmuş olan sulh hâkiminin görevi ise kendiliğinden sona erer (SMHK m.7).

Sulh mahkemesi kararlarını tek hâkimli olarak verir (SMHK m.3/3).

bb. Görevli Olduğu Davalar

Sulh mahkemesi, kendi görev alanı içinde olan hukuki, idari ve cezai davalara ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakar (YSHK m.28/1).

aaa. Hukuk Davaları

Sulh mahkemesinin görev alanında dahil olan hukuk davaları şunlardır (HMK m.23/1):

- 1) Mahkeme emrinin çıkarılması ile ilgili davalar^[20],
- 2) Velayet konusunda uyuşmazlık bulunmayan boşanma davaları,
- 3) Değeri 50.000 rubleyi geçmeyen edinilmiş malların eşler arasında paylaşılmasına ilişkin davalar,

[19] 17.12.1998 tarih ve 188-FZ sayılı Rusya Federasyonu Sulh Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_21335/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

[20] Mahkeme emri, bazı konularda değeri 500.000 rubleyi geçmeyen para veya taşınır malın borçludan talep edilmesi üzerine verilen tek hakimli mahkeme kararıdır (HMK m.121/1); Mahkeme emri, ilam niteliğinde olup diğer mahkeme kararlarının tabi olduğu aynı yöntemle icra olunur (KORŞUNOV / MAREEV, 402); Mahkeme emri herhangi bir duruşma yapılmaksızın verilir (TOPORİN, s.1069; BELYAKOV, V., Pravovoye Regulirovaniye Predprinimatelskoy Deyatelnosti Ticari Faaliyetlerin Hukuki Uygulaması), İzdatelstvo Sankt-Petersburgskogo Universiteta, Sankt-Peterburg 2003, s.380).

4) Babalık (analık), velayet hakkının kaybı veya sınırlandırılması, evlat edinme, çocuklarla ilgili diğer davalar ve evliliğin iptali davaları hariç; aile ile ilgili hukuk davaları,

5) Miras davaları ve fikri haklarla ilgili olanlar hariç, değeri 50.000 rubleyi geçmeyen mülkiyete ilişkin uyuşmazlıklar,

6) Maldan yararlanma şeklinin belirlenmesi davalarıdır.

bbb. İdari Davalar

Belli zorunlu ödeme veya idari yaptırıma ilişkin mahkeme emrinin verilmesi sulh mahkemesinin görevine girmektedir (İMK^[21] m.17/1)^[22].

Sulh mahkemesinin Kabahatler Kanunu kapsamında da ilk derece mahkemesi görevi bulunmaktadır. Buna göre hâkim tarafından kabahat karşılığı verilmesi gereken idari yaptırımlara^[23] kural olarak sulh mahkemesi karar verir. Örnek olarak, iş güvenliği kurallarının ihlali, izinsiz geleneksel tıp faaliyetinde bulunma, küçük hırsızlık ve darp etme kabahatleri^[24] sayılabilir (KK^[25] m.23.1/3).

ccc. Ceza Davaları

Sulh mahkemesi; bazı suçlar hariç olmak üzere üst sınırı 3 yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin ceza davalarına bakmakla görevlidir (CMK m.31/1).

[21] 08.03.2015 tarih 21-FZ sayılı Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_176147/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

[22] Sulh mahkemesi bu kararını duruşma yapmaksızın dosya üzerinden verir (İMK m.123.5/2).

[23] Rusya Federasyonu Kabahatler Kanunu'na göre, bazı idari yaptırımlar idare tarafından değil sadece hâkim tarafından verilebilmektedir (KK m.23.1/1,2).

[24] Rusya Federasyonu hukukunda bazı eylemler ceza kanununda tanımlanan suç kalıbına uymakla birlikte, az önemli olması nedeniyle suç değil, kabahat sayılmaktadır. Bu konuda bilgi için bkz. HÜSEYİNOĞLU, E., Suçun Biçimsel ve Maddi Anlayışı Açısından Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suç Kavramı, Ankara Barosu Dergisi, 76/1, 2018/1.

[25] 30.12.2001 tarih ve 195-FZ sayılı Rusya Federasyonu Kabahatler Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

b. İlçe Mahkemeleri

aa. Oluşumu

İlk derece ve duruma göre ikinci derece mahkemesi olarak görev yapan ilçe mahkemesi, ilgili ilçenin yargı çevresinde bulunan sulh mahkemelerine göre üst dereceli mahkemedir (YSHK m.21).

İlçe Mahkemeleri; ilçe mahkemeleri, şehir mahkemeleri ve ilçelerarası mahkemeler adı altında faaliyet gösterirler (GYMHK m.1/4). İlçe mahkemesi, en az bir ilçeyi, şehri veya bunlara eşdeğer federe birimin idari bölgesini kapsayan yargı çevresinde Federal Kanunla kurulur (GYMHK m.32/1).

İlçe Mahkemesi; Başkan, Başkan Vekili (Vekilleri) ve diğer hâkimlerinden oluşur (GYMHK m.33/1). İlçe mahkemesi Başkanı ve Başkan Vekili (Vekilleri); Rusya Federasyonu federe birim hâkimler kurulunun olumlu görüşü alınarak, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkeme Başkanı'nın teklifi üzerine, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından 6 yıl için göreve atanırlar (GYMHK m.35/1).

bb. Görevli Olduğu Davalar

aaa. İlk Derece Mahkemesi Görevi

İlçe mahkemesinin ilk görevi, davalara ilk derece mahkemesi olarak bakmaktır. İlçe mahkemesi, diğer mahkemelerin görev alanı dışında kalan hukuki, idari ve cezai davalara bakmakla görevli genel mahkemedir (GYMHK m.34/1).

Federal Kanunda belirtilen hallerde, ilçe mahkemesi kabahatler hakkındaki davalara da bakar (GYMHK m.34/2). Örneğin sınır dışı edilme, toplantı ve gösteri mevzuatına muhalefet, hafif holiganlık, ulaştırma iletişiminin engellenmesi kabahatleri karşılığında idari yaptırım kararı ilçe mahkemesi tarafından verilir (KK m.23.1/3)^[26].

bbb. İstinaf Görevi

İlçe mahkemesinin bir diğer görevi ise istinaf görevidir. İlçe mahkemesi, yargı çevresinde bulunan sulh mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan

[26] İlçe mahkemesinin kabahat karşılığı idari yaptırım kararı vermesi istisnadır. Kabahat karşılığı hâkim tarafından verilmesi gereken idari yaptırımlara kural olarak sulh mahkemesi tarafından karar verilir (KK m.23.1/3).

istinaf başvurularını inceler (GYMHK m.34/4). Ancak sulh mahkemelerinin sadece hukuk ve ceza davalarında vermiş olduğu kararlara karşı ilçe mahkemesine istinaf başvurusu yapılabilir (HMK m.320.1/1; CMK m.389.3/1). Sulh mahkemelerinin idari davalarda verdiği kararlar ise istinaf edilemez^[27].

c. Bölge Mahkemesi

aa. Oluşumu

Kanunda “*Cumhuriyetlerin yüksek mahkemeleri, eyalet, bölge mahkemeleri, federal nitelikteki şehir mahkemeleri, otonom bölge mahkemeleri, otonom okrug mahkemeleri*” adı altında düzenlenen Bölge Mahkemeleri, Rusya Federasyonu’nun ilgili federe birimlerinde görev yapar aynı zamanda federe birimlerde görev yapan ilçe mahkemelerinin üst derece mahkemesi niteliğindedirler (GYMHK m.24/1; YSHK m.20/2). Bu anlamda Bölge Mahkemeleri; ilk derece, istinaf ve temyiz mahkemesi olarak görev yaparlar (GYMHK m.25/1).

Bölge Mahkemelerinin Başkan ve Başkan Vekilleri; Hâkimler Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak, Yüksek Mahkeme Başkanının teklifi üzerine Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından 6 yıl süreyle göreve atanırlar (GYMHK m.29/1, 30/1). Süresi bitenler aynı göreve tekrar atanabilir. Fakat Başkan Vekilleri aynı görevi iki dönemden fazla yapamazlar (GYMHK m.29/2, 30/2).

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi’nde olduğu gibi, Bölge mahkemelerinde de başkanlık divanı ve dava kurulları bulunur. Dava kurulları; hukuk dava kurulu, idari dava kurulu ve ceza dava kurulu şeklindedir (GYMHK m.24/2). Dava kurulları, bölge mahkemelerinin başkan ve üyelerinden oluşur (GYMHK m.28/1). Başkanlık Divanı ise Bölge Mahkemesi Başkanı, Başkan Vekili ve Bölge Mahkemesi hâkimlerinden oluşur (GYMHK m.26/1).

[27] İdari davalarda sulh mahkemesinin kararlarına karşı istinaf yoluna değil, temyiz yoluna başvurulabilir (İMK m.123.8/3).

bb. Görevli Olduğu Davalar

aaa. İlk Derece Mahkemesi Görevi

i. Adli ve İdari Davalar

Devlet sırrı ile ilgili hukuk davaları ve yabancı mahkeme veya yabancı tahkim kararlarının tanınması ve tenfizi davalarında ilk derece sıfatıyla bölge mahkemesi görevlidir (HMK m.26/1).

İlk derece mahkemesi olarak bölge mahkemesinin görev alanında sayılan bazı idari davalar da bulunmaktadır. Örneğin devlet sırrı ile ilgili idari davalar, federe birim devlet organının veya belediyenin temsili organlarının mevzuatı açıklayan düzenleyici işlem özelliği taşıyan işlemlerinin iptali davaları, federe birim hâkimler kurulunun bazı kararlarının iptali davaları bunlardandır (m.20/1).

ii. Ceza Davaları

Bölge mahkemesi, bazı ceza davaları açısından ilk derece mahkemesi olarak görev yapmaktadır. Söz konusu davalar; nitelikli kasten öldürme (m.105/2), nitelikli cinsel saldırı (m.131/5, 132/5, m.134/6), nitelikli uyuşturucu madde üretimi (m.228.1/5), nitelikli uyuşturucu madde kaçakçılığı (229.1/4), kamu görevlisine suikast (m.277), nitelikli sabotaj (m.281/3), yargı görevi yapana suikast (m.295), kolluk görevlisine suikast (m.317), soykırım (m.357)^[28], nitelikli insan kaçırma (126/3), haydutluk (m.209), nitelikli suç işlemek amacıyla örgüt kurma (m.210/4), denizyolu, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması (m.211/1–m.211/3), kitle isyanları (m.212/1), korsanlık (m.227), vatana ihanet (m.275), casusluk (m.276), darbe (m.278), silahlı isyan (m.279), sabotaj (m.281/1, m.281/2), saldırgan savaş suçu (m.353), saldırgan savaş suçuna tahrik (m.354), Nazizm'i aklama (m.354.1), kitle imha silahlarının geliştirilmesi, üretimi, biriktirilmesi, devralınması veya satışı (m.355), savaş kurallarına aykırı araç ve yöntemlerin kullanımı

[28] Nitelikli kasten öldürme (m.105/2), nitelikli cinsel saldırı (m.131/5, 132/5 ve m.134/6), nitelikli uyuşturucu madde üretimi (m.228.1/5), nitelikli uyuşturucu madde kaçakçılığı (229.1/4), kamu görevlisine suikast (m.277), nitelikli sabotaj (m.281/3), yargı görevi yapana suikast (m.295), kolluk görevlisine suikast (m.317), soykırım (m.357) suçlarının çocuklar tarafından işlenmesi halinde ve yahut hafifletici nedenler, suça teşebbüs, suça hazırlık veya dava zamanaşımı nedeniyle bu suçlar karşılığında ölüm cezası veya müebbet hapis cezası verilememesi halinde bu davalara bakmak görevi bölge (veya buna eşdeğer) mahkemelerine ait değildir (CMK m.31/3/1).

(m.356), çevrenin kitlesel imhası (ekosid) (m.358), paralı askerlik (m.359), uluslararası korumaya sahip kişi ve kurumlara saldırı (m.360) suçlarıdır. (CMK m.31/3/1). Bu davaların büyük bir kısmı 1 hâkim ve 8 jüri üyesinden oluşan heyet tarafından görülmektedir.

Federasyon Konseyi üyeleri, Devlet Duması milletvekilleri, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi hâkimleri, genel yargı koluna giren federal mahkemelerin hâkimleri, federal ticaret mahkemelerinin hâkimleri, sulh mahkemesi hâkimleri, federe birim anayasa (kurucu belge) mahkemelerinin hâkimleri ile ilgili ceza davaları da duruşmadan önce talepte bulunmak şartıyla bölge mahkemesinde görülür (CMK m.31/3/3). Devlet sırrı ile ilgili ceza davaları da doğrudan bölge mahkemesinin görevi kapsamındadır (CMK m.31/3/1).

bbb. İstinaf Görevi

Bölge mahkemesinin istinaf görevi de bulunmaktadır. İlçe mahkemesinin hukuk, idare ve ceza davalarında verdiği kararlara karşı bölge mahkemesine istinaf başvurusu yapılabilir (GYMHK m.28/3/2; İMK m.296/1; HMK m.320.1/1; CMK m.389.3/2).

ccc. Temyiz Görevi

Bölge mahkemesinin, istinaf yargılamasına ilaveten temyiz görevi de bulunmaktadır. İlçe mahkemelerinin hukuk, idare ve ceza davalarında verdiği kararları ile sulh mahkemelerinin verildiği anda kesin veya kesinleşmiş kararlarına ve ilçe mahkemeleri ile bölge mahkemelerin istinaf kararlarına karşı Bölge Mahkemesi Başkanlık Divanı'na temyiz başvurusu yapılabilir (GYMHK m.26/3/1; HMK m.377/2/1; İMK m.319/2/1; CMK m.401.3/2/1).

2. Askeri Mahkemeler

Rusya Federasyonu'nda hukuk, idare ve ceza davalarında görev yapan askeri mahkemeler de genel yargı bünyesinde bulunan mahkemelerdir (ASMHK^[29] m.1/1, m.3). İlk derece ve ikinci derece mahkemesi olarak görev yapan askeri mahkemeler, ordu ve donanmanın bulunduğu yerlerde

[29] 23.06.1999 tarih ve 1-FK3 Sayılı Rusya Federasyonu Askeri Mahkemeler Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_23479/#dst0, Erişim Tarihi: 08.03.2017.

kurulurlar ve federal kanunla askeri hizmetin öngörüldüğü ordu, organ ve oluşumlarda faaliyet gösterirler (YSHK m.22). Askeri mahkemelerin kurulması ve kaldırılması sadece Federal Kanunla mümkündür. Askeri mahkemelerin sayısı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi tarafından belirlenir (ASMHK m.1/3). Savaş ve seferberlik zamanlarında askeri mahkemelerin oluşumu ve faaliyetleri ise Federal Anayasal Kanunlarla belirlenir (ASMHK m.1/4).

Askeri mahkemeler, bölge askeri mahkemeleri ve garnizon mahkemelelerinden oluşur. Askeri bölük, kurum, kuruluş veya diğer oluşumun Rusya Federasyonu dışında bulunması halinde, Rusya Federasyonu'nun taraf olduğu uluslararası antlaşmalarda öngörülmesi şartıyla, bu yerlerde askeri mahkemeler kurulabilir (ASMHK m.8).

Askeri mahkeme de hâkim olabilmek için Rusya Federasyonu vatandaşı olmak, Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun'da belirtilen şartları taşımak ve Hâkimler Yüksek Kurulunun olumlu görüşü olmalıdır. Askeri hâkim atamalarında, subay rütbesi bulunan asker kişilere, yedek subaylara veya istifa etmiş subaylara öncelik verilir (ASMHK m.27).

a. Garnizon Askeri Mahkemesi

aa. Oluşumu

Garnizon askeri mahkemesi, bir veya birkaç askeri garnizonun bulunduğu yerlerde görev yapar. Başkan, başkan vekilleri ve hâkimlerden oluşur (ASMHK m.21). Garnizon askeri mahkemesi başkanı; Hâkimler Yüksek Kurulu'nun görüşü, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanı'nın teklifi üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından atanır. Garnizon askeri mahkemesi başkan vekilinin atanması da aynı şekilde gerçekleşir (ASMHK m.24/1, m.25/1).

Garnizon askeri mahkemesinde davaların bir kısmı tek hâkimli, bir kısmı ise üç hâkimden oluşan kurul tarafından görülür (ASMHK m.23).

bb. Görevli olduğu davalar

Garnizon askeri mahkemesi, askeri konularda ilk derece genel yetkili mahkemedir. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Askeri Dava Kurulu ile bölge askeri mahkemesinin görev alanı dışında kalan askeri idare veya görevlilerin işlem ve eylemleri sonucunda hak ve özgürlükleri ve meşru

menfaatleri ihlal edilen askeri personelin ilgili davalarına; askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişilerle ilgili hukuki ve idari davalara garnizon askeri mahkemeler bakmakla görevlidirler (ASMHK m.7/1/1, m.22/1).

Asker kişilerin ve askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişilerin disiplin hapsi öngörülen ağır disiplin eylemleriyle ilgili davalara bakmak da garnizon askeri mahkemelerinin görevindedir (ASMHK m.22/1). Örneğin askeri malzemeye kasten veya taksirle zarar verme, silahlarla ilgili davranış kurallarını ihlal etme, kullanma kuralını, nöbetle ilgili kuralları ihlal etme bu tür davalardandır (ADT^[30] ek m.7). Yine askeri personel ve askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişilerin işledikleri kabahatler bakımından hâkim tarafından verilmesi gereken idari yaptırım kararlarına garnizon askeri mahkemesi tarafından hükmedilir. Örnek olarak askeri personel ve askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişilerin işledikleri küçük hırsızlık ve darp etme kabahatleri gösterilebilir (KK m.23.1/3).

Bölge askeri mahkemesinin görev alanında olanlar hariç, askeri personel ve askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişiler tarafından işlenen suçlara garnizon askeri mahkemeleri tarafından bakılır (CMK m.31/5).

b. Bölge Askeri Mahkemesi

aa. Oluşumu

Bölge askeri mahkemesi, federal kanuna uygun olarak askeri bölük, kurum, kuruluş veya organların bulunduğu federe birimlerin bir veya birkaç bölgesinde görev yapar (ASMHK m.13/1).

Bölge askeri mahkemesi; başkan, başkan vekili ve hâkimlerden oluşur (ASMHK m.13/2). Bölge askeri mahkemesinde görülen davaların bir kısmı tek hâkimli, bir kısmı ise üç hâkimden oluşan kurul tarafından görülür. Ayrıca bu mahkemede görülen bazı ceza davaları jüri üyelerinin katılımı ile gerçekleştirilir (ASMHK m.15).

Bölge askeri mahkemesinin başkanı; Hâkimler Yüksek Kurulunun görüşü, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanı'nın teklifi üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından atanır (ASMHK m.19/1). Bölge askeri mahkemesinin başkan vekilinin atanması da aynı şekilde gerçekleştirilir. Başkan

[30] Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Disiplin Tüzüğü, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_72806/, Erişim Tarihi: 10.07.2018.

vekili, aynı zamanda bölge askeri mahkemesi dava kurulu veya dairesinin de başkanıdır (ASMHK m.20).

Bölge askeri mahkemesinde bir de başkanlık divanı bulunur. Bölge askeri mahkemesi başkanlık divanı; başkan, başkan vekili ve sayısı Rusya Devlet Başkanı tarafından belirlenen bölge askeri mahkemesinin diğer hâkimlerinden oluşur (ASMHK m.16/1). Bu mahkemede ayrıca idari, hukuki ve cezai işlerle ilgili daireler kurulu ve daireler de oluşturulabilir (ASMHKm.13/3).

bb. Görevli Olduğu Davalar

aaa. İlk Derece Mahkemesi Görevi

i. Hukuki ve İdari Davalar

Bölge askeri mahkemesi; devlet sırrı ile ilgili hukuki ve idari davalar ile garnizon askeri mahkemelerinin görev alanına giren davalarda makul sürede yargılanma hakkının ihlali veya makul sürede mahkeme kararının yerine getirilmemesinden kaynaklanan tazminat istemlerine ilişkin idari davalara ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakar (ASMHK m.14/1). Bu görev, bölge askeri mahkemesinin dava kurulları veya daireleri tarafından yerine getirilir (ASMHK m.18/1).

ii. Ceza Davaları

Bölge mahkemelerinin görev alanında sayılan suçların askeri personel ve askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan kişiler tarafından işlenmesi halinde, bu suçlara ilişkin ceza davaları bölge askeri mahkemelerinde görülür (CMK m.31/6)^[31]. Davaların büyük bir kısmı bir hâkim ve 8 jüriden oluşan heyet tarafından görülmektedir (CMK m.30/2/2). Bölge askeri mahkemesi ayrıca, CMK'nın 35. maddesi uyarınca güvenlik gerekçesiyle kendisine nakledilen davalara bakmakla da görevlidir (CMK m.31/6).

bbb. İstinaf Görevi

Bölge askeri mahkemesi aynı zamanda istinaf mahkemesi görevi de yapmaktadır. İdari, hukuki ve cezai davalarda garnizon askeri mahkemesinin

[31] Kanunda belirtilen bazı askeri ceza davalara Uzakdoğu bölge askeri mahkemesi, Moskova bölge askeri mahkemesi, Volga bölge askeri mahkemesi ve Kuzey Kafkasya bölge askeri mahkemesi bakmakla görevlidir. Bunlar çoğunlukla terörle bağlantılı olan ceza davalarıdır (CMK m.31/6.1).

kararına karşı bölge askeri mahkemesine istinaf başvurusu yapılabilir (İMK m.296/1; HMK m.320.1/2; CMK m.389.3/2; ASMHK m.14/2). İstinaf görevi bölge askeri mahkemesinin dava kurulları veya daireleri tarafından yerine getirilir (ASMHK m.18/2).

ccc. Temyiz Görevi

Bölge askeri mahkemesinin temyiz görevi de bulunmaktadır. Garnizon askeri mahkemelerinin kesin (kesinleşmiş) kararları ile bölge askeri mahkemelerin istinaf kararlarına karşı Bölge Askeri Mahkemesi Başkanlık Divanı'na temyiz başvurusu yapılabilir (İMK m.319/2; HMK m.377/2; CMK m.401.3/2; ASMHK m.14/3).

D. TİCARET MAHKEMELERİ

Rusya Federasyonu'nda ticari veya ekonomik faaliyetlerle veya ekonomik ve ticari nitelikli uyuşmazlıklarla ilgili davalar ticaret mahkemelerinin görev alanında sayılmıştır. (TMK m.27/1). Ancak ticaret mahkemelerinin görevi, özel hukuktan kaynaklanan ekonomik uyuşmazlıklarla sınırlı değildir. Ticaret mahkemeleri aynı zamanda idare hukuku ve diğer kamu hukukundan kaynaklanan bazı ekonomik uyuşmazlıkları da idari yargılama usulüne tabi olarak incelerler. Örneğin, fikri haklar mahkemesinin görev alanında sayılan federal yürütme organlarının düzenleyici işlemlerinin veya kanunları açıklayan ve düzenleyici işlem özellikleri taşıyan diğer işlemlerin iptali davaları, kabahatler hakkında bazı davalar ticaret mahkemeleri tarafından idari yargılama usulüne göre görülür (TMK m.29). Yine ticari ve diğer ekonomik faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişiler hakkında Kabahatler Kanunu'nda hâkim tarafından verilmesi öngörülen idari yaptırım kararları ticaret mahkemelerinin görev alanındadır. Örneğin, hukuka aykırı çekiliş yapma, izinsiz ticari faaliyette bulunma, hileli kredi çekme, trafik tabelalarına ve araçlarına reklam koyma kabahatleri karşılığında idari yaptırım kararları ticaret mahkemeleri tarafından verilir (KK m.23.1/3). Bu tür davalarda İMK hükümleri değil, TMK hükümleri uygulanır.

Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret Mahkemesi, 05.08.2014 tarihine kadar ticaret mahkemelerinin en yüksek mahkemesi konumundaydı. Ancak 28.06.2014 tarih ve 186-F3 sayılı Federal Kanunla Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret Mahkemesi kaldırılmış ve yerine Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi bünyesinde otuz hâkimden oluşan Ticari Uyuşmazlıklar Kurulu

oluşturulmuştur^[32]. Böylece ticari yargı, ayrı bir yargı kolu olmaktan çıkmış ve Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi hukuk, ceza, idare ve ticaret davalarında görevli tek yüksek mahkeme olmuştur.

Ticaret mahkemeleri hâkimlerinin taşımaları gereken şartlar ve atanma usulleri diğer mahkeme hâkimleri gibi Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun ve Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun hükümlerine tabidir. İlgili hâkimler kurulunun izni olmadan hiç kimse hâkim olarak göreve atanamaz. Hâkimin görevinin sona ermesi, ancak ilgili hâkimler kurulunun kararı ile mümkündür. İlgili hâkimler kurulunun disiplin eyleminden dolayı hâkimin görevinin sona ermesi kararına karşı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin Disiplin Kurulu'na itiraz edilebilir (TMHK^[33] m.8).

Ticaret mahkemelerinin kararları Rusya Federasyonunun her yerinde bütün devlet organları, idari organlar ve kişiler için bağlayıcıdır (TMHK m.7).

Ticaret mahkemeleri, kendi içinde; federe birim ticaret mahkemesi, ticaret istinaf mahkemesi, bölge ticaret mahkemesi (ticaret temyiz mahkemesi) ve fikri haklar konusunda ihtisas ticaret mahkemesinden oluşur (TMHK m.3).

1. Federe Birim Ticaret Mahkemesi

a. Oluşumu

Rusya Federasyonu federe birimlerinde (cumhuriyetler, eyaletler, bölgeler, federal nitelikteki şehirler, otonom bölgeler ve otonom okruglar) ticaret mahkemeleri faaliyet gösterir. Birkaç federe birimde tek bir ticaret mahkemesi faaliyet gösterebilir. Ayrıca tek bir federe birimde birkaç ticaret mahkemesinin faaliyet göstermesi de mümkündür (TMHK m.34).

Her federe birim ticaret mahkemesinde başkanlık divanı bulunur. Rusya Federasyonu federe birim ticaret mahkemesi başkanlık divanı; bir mahkeme

[32] Verhovnyy Arbitrajnyy Sud Rusya Federasyonu Uprazdnen, Cto İzmenilos v Arbitrajnom Prossese? (Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret Mahkemesi Kaldırıldı, Ticaret Usulünde Neler Değişti?, <http://www.delo-press.ru/articles.php?n=16759>, Erişim Tarihi: 25.02.2018.

[33] 24.07.2002 tarih ve 95-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ticaret (Arbitraj) Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/, Erişim Tarihi: 12.07.2018.

başkanı, başkan vekilleri, daire başkanları ve mahkeme başkanının teklifi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulu'nun onayı ile belirlenen diğer hâkimlerden oluşur (TMHK m.37). Bu mahkemelerde ayrıca hukuk ve diğer uyuşmazlıklar dava kurulları ve idari ihlaller (kabahatler) dava kurulları da oluşturulabilir (TMHK m.35/1).

b. Görevli olduğu davalar

Rusya Federasyonu federe birim ticaret mahkemesi; Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin, bölge ticaret mahkemesinin ve fikri haklar ihtisas mahkemesinin baktıkları davalar hariç, iktisadi ve ticari davalarda ilk derece mahkemesi olarak görev yapar (TMHK m.36/1; TMK m.34).

2. Ticaret İstinaf Mahkemesi

a. Oluşumu

Ticaret istinaf mahkemesi, istinaf mahkemesi olarak görev yapan mahkemedir (TMHK m.24.1/1). Ticaret istinaf mahkemesinde; başkanlık divanı, hukuk ve diğer uyuşmazlıklar dava kurulları ve idari ihlaller (kabahatler) dava kurulu bulunur (TMHK m.33.2/1).

Ticaret istinaf mahkemesinin başkanlık divanı; mahkeme başkanı, başkan vekilleri, daire başkanlarından ve mahkeme başkanının teklifi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi genel kurulunun onayı ile belirlenen diğer hâkimlerden oluşur (TMHK m.33.4).

b. Görevli Olduğu Davalar

Rusya Federasyonu federe birim ilk derece ticaret mahkemelerinin kesin olmayan kararlarına karşı ticaret istinaf mahkemesine istinaf başvurusu yapılabilir (TMHK m.33.1/1; TMK m.257/1).

3. Bölge Ticaret Temyiz Mahkemesi

a. Oluşumu

Ticaret temyiz mahkemesi olarak nitelendirilebilen bölge ticaret mahkemesi, aslında bazen ilk derece mahkemesi olarak da görev yapan bir mahkemedir. Ancak bölge ticaret mahkemesi, federal anayasal kanunda aksi öngörülmedikçe, ilgili bölgenin yargı çevresinde faaliyet gösteren ticaret

istinaf mahkemelerine ve federe birim ticaret mahkemelerine göre üst derece mahkeme olup, temyiz mahkemesi olarak görev yapmaktadır (YSHK m.24).

Bölge ticaret mahkemesinde; başkanlık divanı, hukuk ve diğer uyuşmazlıklar dava kurulları ve idari ihlaller (kabahatler) dava kurulu bulunur (TMHK m.25/1).

Başkanlık divanı; mahkeme başkanı, başkan vekilleri, daire başkanlarından ve mahkeme başkanının teklifi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulu'nun onayı ile belirlenen diğer hâkimlerden oluşur (TMHK m.27).

b. Görevli Olduğu Davalar

aa. İlk Derece Mahkemesi Görevi

Bölge ticaret mahkemesi, ticaret mahkemelerinin baktıkları davalarda makul sürede yargılama hakkı veya makul sürede mahkeme kararının yerine getirilmesi hakkının ihlali nedeniyle tazminat istemlerine ilişkin davalara ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakar (TMK m.34/3; TMHK m.24/1, m.26).

bb. Temyiz Görevi

Rusya Federasyonu federe birim ticaret mahkemelerinin kesin (kesinleşmiş) kararları ve ticaret istinaf mahkemelerinin kararlarına karşı bölge ticaret mahkemesine temyiz için başvurulabilir. (TMK m.273/1; TMHFK m.24/1). Bölge ticaret mahkemesinin kendisinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlara karşı da temyiz yoluna başvurulabilir. Bu başvuruyu farklı heyetten oluşan bölge ticaret mahkemesi inceler (TMK m.274/2).

4. Fikri Haklar İhtisas Mahkemesi

a. Oluşumu

Fikri haklar mahkemesi, ihtisas ticaret mahkemesi olup, kendi görev alanına giren fikri hakların korunmasıyla ilgili davalara ilk derece mahkemesi ve temyiz mahkemesi sıfatıyla bakar (TMHK m.43.2; YSHK m.26/1).

Fikri haklar mahkemesinde dava daireleri ve başkanlık divanı bulunur (TMHK m.43.3/1). Başkanlık divanı; mahkeme başkanı, başkan vekilleri, daire başkanlarından ve mahkeme başkanının teklifi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulu'nun onayı ile belirlenen diğer hâkimlerden oluşur (TMHK m.27).

b. Görevli Olduğu Davalar

aa. İlk Derece Mahkemesi Görevi

Uzmanlık mahkemesi olan fikri haklar mahkemesi, fikri haklarla ilgili çok sayıda ekonomik, ticari ve idari davada ilk derece mahkemesi olarak görev yapar. Örneğin, patent hakları, üstün başarı hakları, entegre mikro devrelerin topolojisi hakları, üretim sırrı (teknik bilgi) hakları, tüzel kişilerin, malların, çalışmaların, hizmetlerin ve teşebbüslerin bireyselleştirilmesine ilişkin haklar, tek bir teknoloji kapsamında fikri faaliyetlerin sonuçlarının kullanılması hakları alanında federal yürütme organlarının düzenleyici işlemlerinin iptali davalarına ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakar (TMHK m. 43.4/1/1, TMK m.34/4/1). Yine patent hakları, üstün başarı hakları, entegre mikro devrelerin topolojisi hakları, üretim sırrı (teknik bilgi) hakları, tüzel kişilerin, malların, çalışmaların, hizmetlerin ve teşebbüslerin bireyselleştirilmesine ilişkin haklar, tek bir teknoloji kapsamında fikri faaliyetlerin sonuçlarının kullanılması hakları alanında federal yürütme organlarının mevzuatı açıklama ve düzenleyici işlem özelliklere sahip olan işlemlerinin iptali davaları da ilk derece mahkemesi olarak fikri haklar mahkemesinin görev alanına girmektedir (TMHK m. 43.4/1/1.1, TMK m.34/4/1.1). Fikri haklar mahkemesi, bunların dışında, patent sahibinin belirlenmesi, verilen patentin iptali, marka hakkının korunması, kullanılmayan markanın hukukin korunmasının acil kaldırılması gibi iktisadi davalara da ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmaktadır (TMHK m. 43.4/1/2, TMK m.34/4/2).

Fikri haklar mahkemesinin ilk derece mahkemesi olarak görev yaptığı davalar dava daireleri tarafından yürütülür (TMHK m. 43.3/2). Fikri haklar mahkemesinin ilk derece sıfatıyla verdiği kararları ise kesindir. İstinaf yoluna başvurulamaz (TMK m.180/2).

bb. Temyiz Görevi

Fikri haklar mahkemesinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kesin kararlara karşı temyiz yoluna ise başvurulabilir (TMK m.273/2). Bu durumda temyiz makamı, Fikri Haklar Mahkemesi Başkanlık Divanı'dır (TMHK m.43.3/3/1).

Fikri hakların korunması ile ilgili davalarda, federe birim ticaret mahkemelerinin kesin (kesinleşmiş) kararları ve ticaret istinaf mahkemelerinin

kararlarına karşı temyiz başvurusunu Fikri Haklar Mahkemesi Dava Kurulu inceler (TMHK m.43.4/3/2).

II. RUSYA FEDERASYONU MUHAKEME KURALLARI

A. HUKUK MUHAKEMESİ KURALLARI

1. Rusya Federasyonu Hukuk Muhakemesi Mevzuatı

Rusya Federasyonu genel yargı mahkemelerinde uygulanan hukuk muhakemesi kuralları Rusya Federasyonu Anayasası, 2001 tarihli Rusya Federasyonu Hukuk Muhakemesi Kanunu (HMK^[34]), Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun, Rusya Federasyonu Sulh Mahkemeleri Hakkında Federal Kanun ve diğer federal kanunlarda düzenlenmiştir (HMK m.1/1).

Rusya sisteminde uluslararası antlaşmalar da hukuk muhakemesinin kaynakları arasında kabul edilmektedir. Nitekim HMK'nın 1/2. maddesine göre, “*Kanun hükmü ile Rusya Federasyonunun taraf olduğu uluslararası antlaşmanın farklı hukuk muhakemesi kuralları barındırması durumunda uluslararası antlaşma hükmü uygulanır*”.

HMK'da dava açma hakkı (m.3), doğal hâkim ilkesi (m.5), kanun ve mahkeme önünde eşitlik (m.6), makul sürede davaların görülmesi ve kararların yerine getirilmesi hakkı (m.6.1), hâkimlerin bağımsızlığı (m.8.1), duruşmaların aleniliği (m.10), çelişme yöntemi (m.12) gibi önemli ilkelere de yer verilmiştir.

2. Davaların Görülmesi

a. Yargılama Dili

Rusya Federasyonu'nda hukuk davaları Rusça veya ilgili mahkemenin bulunduğu federe cumhuriyetin resmi dilinde görülür. Askeri mahkemelerdeki hukuk davaları ise Rusça görülmektedir. Rusça bilmeyen kişiler açıklamalarını, dilekçelerini, ifadelerini, şikâyetlerini ana dillerinde veya seçecekleri herhangi bir dilde yapma ve tercüman hizmetinden yararlanma hakkına sahiptirler (HMK m.9).

[34] 14.11.2002 tarih ve N138-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hukuk Muhakemesi Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39570/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

b. Tek Hâkimli ve Heyet Halinde Görülen Davalar

Hukuk davaları, ilk derece mahkemelerinde tek hâkimli olarak, federal anayasal kanunda belirtilen hallerde ise üç hâkimden oluşan heyet halinde görülmektedir (HMK m.7/1, m.14/1).

Sulh hâkimlerinin kesin olmayan kararlarına karşı yapılan istinaf başvuruları, ilgili ilçe mahkemesi tarafından tek hâkimli olarak görülür (HMK m.7/3). İstinaf mahkemelerinde görülen davalar ise istisnalar hariç, üç hâkimden oluşan heyet halinde görülür (HMK m.7/4, m.14/2). Temyiz ve karar düzeltme aşamasındaki hukuk davaları ise en az üç hâkimden oluşan heyet halinde görülmektedir (HMK m.7/4, m.14/3).

c. Mahkemede Temsil

Vatandaşlar, mahkemede işlemlerini bizzat veya temsilci aracılığıyla yürütebilirler. İşlemlerin vatandaş tarafından bizzat yürütülmesi aynı iş için temsilci görevlendirmeye engel değildir (HMK m.48/1). Bu anlamda vatandaşın mahkemede bulunması, bu davayla ilgili olarak onu temsilci bulundurma hakkından mahrum etmez^[35]. Temsilcinin avukat olması da şart değildir. Mahkemede temsilci olabilmek için fiil ehliyetine ve iş takibi konusunda vekâletnameye sahip olmak yeterlidir (HMK m.49/1)^[36].

Sınırlı ehliyetsizler ve tam ehliyetsizlerin mahkeme işlemleri kanuni temsilci veya onun görevlendirdiği temsilci tarafından yürütülür (HMK m.52).

Yerleşim yeri bilinmeyen ve temsilcisi bulunmayan davalı hakkında ve ayrıca federal kanunda belirtilen diğer hallerde mahkeme tarafından temsilci sıfatıyla avukat görevlendirilir (HMK m.50).

d. Hukuk Davalarına Savcının Katılımı

Bazı hukuk davalarına savcının da katılma hakkı bulunmaktadır. Örneğin; sağlık, yaş, fiil ehliyetinin bulunmaması gibi sebeplerle mahkemeye başvuramayan kişilerin hak ve özgürlüklerini ve menfaatlerini korumak amacıyla savcının mahkemeye doğrudan başvurma hakkı vardır. Çalışma ve sosyal hakların ihlali, ailenin korunması, velayet (ebeveynlik), evlat edinme,

[35] KORŞUNOV, Nikolay / MAREEV, Yuriy, Grajdanskiy Proses (Hukuk Muhakemesi), Uçebnik Dlya Vuzov (Lisans Ders Kitabı), İzdatelstvo NORMA, Moskva 2004, 149.

[36] Kanuni temsilcilik ve ilgili organın temsilcisi olmaları durumları hariç; hakimler, soruşturmacılar ve savcılar mahkemede temsilci olamazlar (HMK m.51/1).

sosyal koruma, sosyal yardım, konut fonlarınca konut temin etme hakkı, sağlığın korunması, tıbbi yardım, huzurlu çevrede yaşama hakkı, eğitim ile ilgili davalar da savcının mahkemeye başvurma hakkı bulunmaktadır (HMK m.45/1).

Davaya katılma dilekçesi veren savcı, sulh anlaşması ve yargılama giderleri hariç, davacının usule ilişkin haklarına ve sorumluluklarına aynen sahip olmaktadır (HMK m.45/2).

Savcının hukuk davalarına katılması durumunda hukuki durumunun ne olduğu konusunda Rus doktrininde görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlara göre, hukuk davasına katılan savcı davanın tarafı sıfatını kazanmaktadır. Bazı yazarlar ise bu gibi durumlarda savcının usulen davacı olduğunu, davanın tarafı haline gelmediğini savunmaktadır. Bazı yazarlar ise hukuk davasına katılan savcının kamu yararı bağlamında devletin temsilcisi sıfatıyla davada bulunduğunu iddia etmektedir^[37].

e. İspat ve Deliller

Deliller, davanın taraflarınca veya davaya katılanlar tarafından ileri sürülür. Tarafların belli bir delili elde etmesinin zor olduğu durumlarda, talep üzerine söz konusu deliller mahkeme tarafından toplanabilir (HMK m.57/1).

Kanunda belirtilen durumlar hariç, iddiacı, iddiasını ispatla mükelleftir (HMK m.56/1, 2). İspat açısından, Kanunda özel olarak belirli delillerle ispatı öngörülen durumların, başka deliller aracılığıyla ispatlanması mümkün değildir (HMK m.60). Ayrıca kanuna aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, hukuki değer taşımaz ve hükme esas alınamaz (HMK m.55/2).

Uzmanlık gerektiren bilimsel, teknik, kültürel, mesleki konularda mahkeme bilirkişi görevlendirebilir (HMK m.79/1). Bilirkişi raporunun, diğer delilleri değerlendirme araçlarına göre bir üstünlüğü bulunmamaktadır^[38]. Mahkeme, yazılı veya maddi delillerin incelenmesi, görüntü ve ses kaydı, bilirkişi görevlendirme, tanıkların dinlenmesi, delillere ulaşmak için önlemlerin alınması sırasında gerekli görürse uzmanından bilimsel mütalaa da alabilir (HMK m.188/1).

[37] Bkz. VİKUT, M. (Ed), Grajdanskiy Prosses Rosii (Rusya Hukuk Muhakemesi), İzdatelstvo YURİST, Moskva 2004, s.96.

[38] VİKUT (Ed), s.205.

Mahkeme, dosyada bulunan delilleri tam, objektif ve doğrudan inceleyerek kendi kanaatine göre değerlendirme yapar (HMK m.67/1). Hiçbir delil, mahkeme için yargılamadan önce kesinlik arz etmez (HMK m.67/1).

f. Yargılamaya Son Veren Taraf Usul İşlemleri

Davacı, davanın sebebini ve konusunu değiştirme, talep konusunu artırma veya azaltma, gerektiğinde davadan vazgeçme haklarına sahiptir. Davalı da, davayı kabul hakkına sahiptir. Taraflar davayı ayrıca sulh anlaşması ile de sonlandırabilirler (HMK m.39/1).

Davayı kabul, feragat veya sulh anlaşması kanuna aykırı ise veya başka kişilerin meşru menfaatlerini ihlal ediyorsa, mahkeme tarafından kabul edilmez (HMK m.39/2).

3. Kararların Kesinleşmesi ve Kanun Yolları

Hukuk davaları sonucu verilen kararlar istinaf ile birlikte kesinleşmiş olur. Hukuk davalarında istinaf süresi kanunda aksine hüküm bulunmadıkça kararın verilmesinden itibaren en fazla 1 aydır (HMK m.321/2).

Tarafların süresinde istinaf yoluna başvurmaması veya istinaf yoluna başvurulması sonucunda kararın bozularak ilk derece mahkemesine gönderilmemesi durumunda karar kesinleşmiş olur (HMK m.209/1). Kural olarak hukuk mahkemesinin kararı kesinleşmeden icra edilemez (HMK m.210).

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin kararları hariç, verildiği anda kesin veya kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir (HMK m.376/1). Hukuk muhakemesinde, temyiz yoluna başvuru süresi, kararın kesinleşme tarihinden itibaren 6 aydır (HMK m.376/2).

Kanunda belirtilen hallerde kesinleşmiş (kesin) kararlara karşı karar düzeltme yoluna da başvurulabilir. Karar düzeltme mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanlık Divanı'dır (HMK m.391.1/1). Hukuk muhakemesinde, karar düzeltme yoluna başvuru süresi kararın kesinleşmesinden itibaren 3 aydır (HMK m.391.2/1).

B. İDARİ MUHAKEME KURALLARI

1. Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Mevzuatı

Rusya Federasyonu idari yargılama hukuku kuralları 2015 tarihli Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Kanunu (İMK^[39]), Rusya Federasyonu Anayasası, Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun, Rusya Federasyonu Askeri Mahkemeler Hakkında Federal Anayasal Kanun, Rusya Federasyonu Genel Yargı Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun ve diğer federal kanunlarda düzenlenmiştir (İMK m.1/1).

Uluslararası antlaşmalar idari yargılamada da hukukunun kaynakları arasında kabul edilmektedir. İMK'nın 2/2. maddesine göre, “*Kanun hükmü ile Rusya Federasyonunun taraf olduğu uluslararası antlaşmanın farklı idari muhakeme kuralları barındırması durumunda uluslararası antlaşma hükmü uygulanır*”.

İMK'da mahkemelerin bağımsızlığı (m.7), mahkeme ve kanun önünde eşitlik (m.8), kanunilik ve adalet (m.9), makul sürede davaların görülmesi ve kararların yerine getirilmesi hakkı (m.10), duruşmanın aleniliği (m.11), duruşmada doğrudan doğruyalık (m.13), tarafların eşitliği ve çekişmesi (m.14) gibi önemli ilkeler bulunmaktadır.

İMK'da yer alan idari yargılama hukuku kuralları Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, genel yargı mahkemeleri ve sulh mahkemelerinde görülen idari davalara uygulanmaktadır (İMK m.1/1). Rusya Federasyonu Ticaret Muhakeme Kanunu'na (TMK^[40]) göre, ticaret mahkemelerinin görev alanında sayılan idari davalara TMK hükümleri uygulanır.

2. Davaların Görülmesi

a. Yargılama Dili

İdari davalar Rusça veya ilgili mahkemenin bulunduğu federe cumhuriyetin resmi dilinde görülür. Rusça bilmeyen kişiler beyanlarını, dilekçelerini,

[39] 08.03.2015 tarih ve N21-FZ sayılı Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_176147/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

[40] 24.07.2002 tarih ve N95-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

ifadelerini, şikâyetlerini ana dillerinde veya seçtikleri herhangi bir dilde yapma ve tercüman hizmetinden yararlanma hakkına sahiptirler (İMK m.12).

b. Davaların Tek Hâkimli ve Heyet Halinde Görülmesi

İdari davalar ilk derece mahkemelerinde kural olarak tek hâkimli olarak görülür. Bazı idari davalar ise üç hâkimden oluşan heyet tarafından görülmek zorundadır (İMK m.29/1). Örneğin Devlet Başkanı veya Hükümetin düzenleyici işlemlerinin iptali davaları, seçim komisyonunun feshi davaları veya Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Disiplin Kurulunun baktığı idari davalar bu tür davalardandır (İMK m.29/2).

İstinaf aşamasında ise idari davaların tümü üç hâkimden oluşan heyet tarafından görülür (İMK m.29/3). Temyiz aşamasındaki davalar da heyet halinde görülmek zorundadır (İMK m.319/2).

c. Taraflar ve Mahkemede Temsil

İdari davalarda, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır (İMK m.38/1). Devlet erki, devlet organları, yerel yönetimler, seçim komisyonları, referandum komisyonu ve kamu gücü kullanma yetkisine sahip kamu görevlileri de davalı olabilir. Kanunda belirtilen durumlarda, kamu gücü kullanma yetkisine sahip olmayan vatandaşlar ve mensup oldukları birlik ve örgütler davalı olabilirler (İMK m.38/5).

Görüldüğü üzere Türk hukukundan farklı olarak, Rusya Federasyonu hukukunda idari davalarda sadece idare değil, kamu görevlileri ve vatandaşlar da davalı olabilirler. Örneğin; siyasi parti veya derneğin kapatılması davası (İMK m.262), sınır dışı edilen yabancının belli kuruluştaki tutulması veya tutulma süresinin uzatılması davası (İMK m.266), hükümlü hakkında idari gözetim (denetimli serbestlik) tedbiri uygulanması davası (İMK m.270), vatandaşın istemi dışında tedavi amaçlı hastaneye yatırılma davası (İMK m.281) bu tür davalardandır.

Vatandaşlar, mahkemedeki işlemlerini bizzat veya temsilci aracılığıyla yürütebilirler (İMK m.54/1). Avukatlar ve fiil ehliyetine sahip hukuk lisans eğitimi almış olanlar idari davalarda temsilci olarak görev yapabilirler (İMK m.55/1)^[41]. Sınırlı ehliyetsizler ve tam ehliyetsizlerin mahkeme işlemleri

[41] Kanuni temsilcilik ve ilgili organın temsilcisi olmaları durumları hariç; hâkimler, soruşturmacılar ve savcılar mahkemede temsilci olamazlar (HMK m.55/2).

kanuni temsilci veya onun görevlendirdiği temsilci tarafından yürütülür (İMK m.55/2, m.55/3). Yerleşim yeri bilinmeyen ve temsilcisi bulunmayan davalı hakkında ve federal kanunda belirtilen diğer hallerde, mahkeme tarafından temsilci sıfatıyla avukat görevlendirilir (İMK m.55/4).

d. İdari Davalara Savcının Katılımı

Bazı idari davalara savcının da katılma hakkı bulunmaktadır. Örneğin sağlık, yaş, fiil ehliyetinin bulunmaması gibi sebeplerle mahkemeye başvuramayan kişilerin haklarını, özgürlüklerini ve menfaatlerini korumak amacıyla ya da Rusya Federasyonu veya Rusya Federasyonu federe birimlerinin menfaatlerini korumak amacıyla savcının mahkemeye başvurma hakkı vardır (İMK m.39/1). Davaya katılma dilekçesi veren savcı, sulh anlaşması ve yargılama giderleri hariç, davacının usule ilişkin haklarına ve sorumluluklarına sahip olur (İMK m.39/4).

e. İspat ve Deliller

İdari davalarda delil olabilen şeyler, tarafların beyanları, telekonferans iletişim yoluyla veya doğrudan dinlenen tanık ifadeleri, yazılı ve maddi deliller, ses ve video kayıtları ve bilirkişi raporlarıdır (İMK m.59/2). Deliller, davanın davaya katılanlar tarafından ileri sürülebileceği gibi mahkeme tarafından da toplanabilir. (İMK m.63/1). Kanuna aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, hukuki değer taşımaz ve hükme esas alınamaz (İMK m.59/3). Kanunda belirtilen durumlar hariç, iddiaları iddiasını ispatla mükelleftir (İMK m.62/1).

3. Kararların Kesinleşmesi ve Kanun Yolları

İdari dava sonucu verilen kararlar istinaf ile birlikte kesinleşmiş olur. İstinaf yoluna başvurma süresi kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça kararın verilmesinden itibaren 1 aydır (İMK m.298/1).

Tarafların süresinde istinaf yoluna başvurmaması veya istinaf yoluna başvurulması sonucunda kararın bozularak ilk derece mahkemesine gönderilmemesi durumunda karar kesinleşmiş olur (İMK m.186). Kural olarak idari davalarda, mahkeme kararı kesinleşmeden icra edilemez (İMK m.187).

İdari davalarda kanunda belirtilen hallerde kesinleşmiş (kesin) mahkeme kararlarına karşı ise temyiz yoluna başvurulabilir (İMK m.318/1). Temyiz yoluna başvuru süresi kararın kesinleşme tarihinden itibaren 6 aydır (İMK m.318/2).

İdari yargıda kanunda belirtilen hallerde kesinleşmiş (kesin) kararlara karşı karar düzeltme yoluna da başvurulabilir. Karar düzeltme mahkemesi Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanlık Divanıdır (İMK m.332/1). Karar düzeltme yoluna başvuru süresi ise kararın kesinleşmesinden itibaren 3 aydır (İMK m.333/2).

C. CEZA MUHAKEMESİ KURALLARI

1. Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Mevzuatı

Rusya Federasyonu ceza muhakemesi hukuku kuralları 2001 tarihli Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK^[42]) düzenlenmiştir. Bu kanunun 3/1. maddesine göre, “*Rusya Federasyonu sınırlarında ceza muhakemesi usulü sadece Rusya Federasyonu Anayasasına dayanan bu Kanunla düzenlenmektedir*”. Dolayısıyla Rusya Federasyonu hukukunda özel ceza muhakemesi kanunları bulunmamaktadır. Bu kuralın tek istisnası aynı maddede düzenlenmiştir. CMK'nın 3/3. maddesine göre, “*Uluslararası hukukun genel ilkeleri ve Rusya Federasyonu uluslararası anlaşmaları Rusya Federasyonu ceza muhakemesi mevzuatının parçasını oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu uluslararası anlaşmaları ile bu Kanunun farklı hükümler içermesi durumunda uluslararası antlaşma hükümleri uygulanır*”.

CMK'da makul sürede yargılanma hakkı (m.6.1), CMK'nın diğer federal kanunlara üstünlüğü (m.7)^[43], doğal hâkim ilkesi (m.8/3), hâkimlerin bağımsızlığı (m.8.1), kişilerin şeref ve onuruna saygı (m.9), kişi dokunulmazlığı (özgürlüğü) (m.10), ceza muhakemesinde kişi veya vatandaşın hak ve özgürlüklerinin korunması (m.11), konut dokunulmazlığı (m.12), yazışma ve haberleşme özgürlüğü (m.13), suçsuzluk karinesi (m.14), çelişme yöntemi (m.15), savunma hakkı (m.16), delilleri değerlendirme serbestisi ve kesin delil yasağı (m.17), kanun yollarına başvuru hakkı (m.19) gibi önemli ilkeler bulunmaktadır.

[42] 18.12.2001 tarihli ve N 174-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/, Erişim Tarihi: 04.11.1018.

[43] Ceza Muhakemesi Kanunu ile federal kanunun farklı hükümler içermesi halinde, mahkeme, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre karar verir (CMK m.7/2).

2. Ceza Soruşturması

Ceza muhakemesinde soruşturma başlatma yetkisi adli kolluk organına veya görevlisine, soruşturma organı başkanına ve soruşturmacıya aittir (CMK m.146/1).

Soruşturmacı, suçla ilgili soruşturma gerçekleştirmekle görevli kişidir (CMK m.38/1). Soruşturmacı, savcının denetimi altında ve savcının talimatlarını yerine getirmekle yükümlüdür^[44]. Soruşturma yürütme yetkisi soruşturmacıya aittir. Soruşturmacı, adli kolluk görevlilerine adli arama, diğer soruşturma işlemleri, yakalama, zorla getirme, tutuklama kararlarının yerine getirilmesi gibi konularda yazılı talimat verme yetkisine sahiptir (CMK m.38/2).

Ceza soruşturmasında yer alan bir diğer görevli ise soruşturma organı başkanıdır. Soruşturma organı başkanı (başsoruşturmacı), önsoruşturmayı yürütmek üzere bir veya birkaç soruşturmacı görevlendirme, görev değişimi yapma, soruşturma ekibi oluşturma, soruşturmacıya talimat verme, soruşturmanın genişletilmesini ve dosyayı soruşturmacıya iade etme gibi yetkilere sahiptir (CMK m.39/1).

Adli kolluk organları ve soruşturma organları savcının denetimi altında görev yaparlar (CMK m.37/1). Savcı adli kolluk görevlilerine soruşturmanın seyri ile ilgili talimat verebilir (CMK m.37/2/4).

3. Davaların Görülmesi

a. Yargılama Dili

Ceza davaları Rusça veya ilgili mahkemenin bulunduğu federe cumhuriyetin resmi dilinde görülür. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinde ve askeri mahkemelerde görülen ceza davaları da Rusça görülür (CMK m.18/1).

b. Davanın Tek Hâkim ve Heyet Halinde Görülmesi

Kural olarak ceza davalarının bir kısmı tek hâkimli, bir kısmı ise üç hâkimden oluşan heyet tarafından görülür (CMK m.30).

Bazı ceza davaları ise 1 hâkim ve 8 jüriden oluşan heyet tarafından görülür. Bunlar; nitelikli kasten öldürme (m.105/2), nitelikli suç işlemek amacıyla

[44] TOPORİN, B. (Ed.), *Yuridiceskaya Ensiklopediya (Hukuk Ansiklopedisi)*, İzdaniye YURİST, Moskva 2001, s.993.

örgüt kurma (m.210/4), nitelikli uyuşturucu madde üretimi (m.228.1/5), nitelikli uyuşturucu madde kaçakçılığı (229.1/4), kamu görevlisine suikast (m.277), nitelikli sabotaj (m.281/3), yargı görevi yapana suikast (m.295), kolluk görevlisine suikast (m.317), soykırım (m.357), nitelikli insan kaçırma (126/3), haydutluk (m.209), deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması (m.211/1, m.211/3), korsanlık (m.227), saldırgan savaş suçu (m.353), saldırgan savaş suçuna tahrik (m.354), Nazizm'i aklama (m.354.1), kitle imha silahlarının geliştirilmesi, üretimi, biriktirilmesi, devralınması veya satışı (m.355), savaş kurallarına aykırı araç ve yöntemlerin kullanımı (m.356), çevrenin kitlesel imhası (ekosid) (m.358), paralı askerlik (m.359), uluslararası korumaya sahip kişi ve kurumlara saldırı (m.360) suçlarına ilişkin ceza davalarıdır. Aşağıda da belirtileceği üzere bu davalar, ilk derece mahkemesi olarak bölge (veya buna eşdeğer) mahkemelerinde veya bölge askeri mahkemesinde görülmektedir (CMK m.30/2/2).

Bazı ceza davaları ise sanığın talebi üzerine 1 hâkim ve 6 jürinin katılımı ile görülür. Bunlar; çocuklar tarafından işlenenler hariç olmak üzere basit kasten öldürme (m.105/1) ve kasten yaralama suçlarına ilişkin ceza davaları ile suça teşebbüs, suça hazırlık veya dava zamanaşımı nedeniyle ölüm cezası veya müebbet hapis cezası verilemeyen nitelikli kasten öldürme (m.105/2), nitelikli uyuşturucu madde üretimi (m.228.1/5), nitelikli uyuşturucu madde kaçakçılığı (229.1/4), kamu görevlisine suikast (m.277), yargı görevi yapana suikast (m.295), kolluk görevlisine suikast (m.317), soykırım (m.357) suçlarına ilişkin ceza davalarıdır. Bu davalar ilçe mahkemelerinde veya garnizon askeri mahkemelerinde görülmektedir (CMK m.30/2/3).

4. Kanun Yolları

Ceza davaları istinaf ile birlikte kesinleşmiş olur. Ceza davalarında istinaf süresi kararın açıklanmasından, tutuklu bulunan kişi için ise kararın kendisine tebliğinden itibaren 10 gündür (CMK m.389.4/1).

Tarafların süresinde istinaf yoluna başvurmaması veya istinaf yoluna başvurulması sonucunda kararın bozularak ilk derece mahkemesine gönderilmemesi durumunda karar kesinleşmiş olur ve karar üç gün içinde infaz edilir (CMK m.390).

Verildiği anda kesin veya kesinleşmiş ceza mahkemesi kararlarına karşı ise temyiz yoluna başvurulabilir (CMK m.401.1). Temyiz yoluna başvuruda bulunma bakımından herhangi bir süre öngörülmemiştir. CMK'nın

401.2. maddesinde, temyiz süresi kararın verilmesinden itibaren 1 yıl iken, söz konusu düzenleme 31.12.2014 tarih ve 518-FZ sayılı Federal Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanunda belirtilen hallerde verildiği anda kesin veya kesinleşmiş kararlara karşı karar düzeltme yoluna da başvurulabilir. Karar düzeltme mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanlık Divanıdır (CMK m.412.1/1). Ceza muhakemesinde karar düzeltme yoluna başvuruda süre sınırı bulunmamaktadır.

D. TİCARİ MUHAKEME KURALLARI

1. Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Mevzuatı

Rusya Federasyonu ticaret mahkemelerinde uygulanan muhakeme kuralları 2002 tarihli Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Kanunu^[45] (TMK^[46]), Rusya Federasyonu Anayasası, Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun, Rusya Federasyonu Ticaret Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun ve diğer federal kanunlarda düzenlenmiştir (TMK m.3/2).

Uluslararası antlaşmalar ticaret muhakemesinin de kaynakları arasında kabul edilmektedir. TMK'nın 3/3. maddesine göre, “*Kanun hükmü ile Rusya Federasyonunun taraf olduğu uluslararası antlaşmanın farklı ticaret muhakemesi kuralları barındırması durumunda uluslararası antlaşma hükmü uygulanır*”.

TMK'da ticaret mahkemelerinde; dava açma hakkı (m.4), hâkimlerin bağımsızlığı (m.5), kanunilik (m.6), makul sürede ticari davaların görülmesi ve kararların yerine getirilmesi hakkı (m.6.1), kanun ve mahkeme önünde eşitlik (m.7), tarafların eşitliği (m.8), çelişme yöntemi (m.9), doğrudan doğruyalılık (m.10), duruşmaların aleniliği (m.11) gibi önemli ilkeler bulunmaktadır.

[45] Kanunun orijinal metninde ticaret mahkemelerini ifade etmek için “*arbitraj mahkemeleri*” anlamına gelen “*арбитражный суды*” terimi kullanılmıştır. Fakat bu kuruluşlar, tahkim (hakem) niteliğinde olmayıp mahkeme niteliğindedir. Bu kuruluşların, Türk hukukunda yer alan ticaret mahkemelerine benzemeleri nedeniyle, çalışmamızda bu mahkemeleri ifade etmek için “*ticaret mahkemeleri*” terimini kullanmayı uygun bulduk.

[46] 24.07.2002 tarih ve 95-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

Ticaret mahkemesi, ekonomik uyuşmazlıklarla ilgili davalara ve ticari veya ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesiyle ilgili davalara bakar (TMK m.27/1).

Ticaret mahkemeleri, idare hukukundan ve diğer kamu hukukundan kaynaklanan bazı ekonomik uyuşmazlıkları idari yargılama usulüne tabi olarak incelerler. Örneğin, fikri haklar mahkemesinin görev alanında sayılan federal yürütme organlarının düzenleyici işlemlerinin veya kanunları açıklayan ve düzenleyici işlem özellikleri taşıyan diğer işlemlerinin iptali davaları, kabahatler hakkında bazı davalar ticaret mahkemeleri tarafından idari yargılama usulüne göre çözülür (TMK m.29). Yine ticari ve diğer ekonomik faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişiler hakkında Rusya Federasyonu Kabahatler Kanunu'nda öngörülen idari yaptırım kararları ticaret mahkemelerinin görev alanındadır. Bu tür davalarda İMK hükümleri değil, TMK hükümleri uygulanır.

Hatırlanacağı üzere Rusya Federasyonu Anayasası'nın "Yargı Erki" başlıklı 118/2. maddesine göre, "*Yargı erki anayasal, medeni, idari ve cezai yargı aracılığıyla gerçekleştirilir*". Görüldüğü gibi Anayasada ticari yargıdan söz edilmemiştir. Fakat kanaatimizce bu durum Anayasaya aykırı değildir. Zira ticari yargının, medeni yargı ile idari yargının karma bir biçimi olduğu söylenebilir.

2. Davaların Görülmesi

a. Yargılama Dili

Ticari davalar Rusça görülür. Rusça bilmeyen kişiler, açıklamalarını ana dillerinde veya istedikleri dilde yapma ve tercüman hizmetinden yararlanma hakkına sahiptirler (TMK m.12).

b. Tek Hâkimli ve Heyet Halinde Görülen Davalar

Ticari davalar, ilk derece mahkemelerinde tek hâkimli olarak, federal anayasal kanunda belirtilen hallerde ise üç hâkimden veya bir hâkim ile iki tacir jüri üyesinden oluşan heyet tarafından görülür (TMK m.17/1). Taraflardan birinin talepte bulunması halinde, ilk derece ticaret mahkemesi, bir hâkim ve iki ticari jüri üyesinin katılımıyla toplanabilir (TMK m.17/3). Davanın, ticari jüri üyeleriyle görülmesine ilişkin talebin kabulü halinde, mahkeme, uzmanlık alanı göz önünde bulundurarak ticari jüri üyeleri

listesinden kurayla jüri üyesi belirler (TMK m.19/3). Ticari jüri üyeleri, davanın karmaşık yapısına veya ekonomi, finans, yönetim alanında özel bilgi gerektirmesine bağlı olarak ilk derece ticaret mahkemelerinde taraflardan birinin talebi üzerine yargılamaya katılırlar (TMK m.19/1).

Ticari jüri üyeleri, davaya baktıkları sırada hâkimlerin hak ve sorumluklarına sahip olurlar (TMK m.19/5). Hâkim ve ticari jüri üyesi davaya baktıkları sırada sorunların çözümü ve kararların verilmesi bakımından eşit usul haklarına sahiptirler (TMK m.19/6). Fakat ticari jüri üyesi heyete başkanlık edemez. (TMK m.19/7). Heyet halinde bakılan davalar oyçokluğu ile karara bağlanır (TMK m.20/1).

İstinaf, temyiz ve karar düzeltme aşamasındaki ticari davalar kanunda aksi belirtilmedikçe en az üç hâkimden oluşan heyet tarafından görülür (TMK m.17/4).

c. Mahkemede Temsil

Vatandaşlar mahkemedeki işlemlerini bizzat veya temsilci aracılığıyla yürütebilirler (TMK m.59/1). Temsilcinin avukat veya hukukçu olması şart değildir. Mahkemede temsilci olabilmek için fiil ehliyetine ve iş takibi konusunda vekâletnameye sahip olmak gereklidir (TMK m.59/6)^[47]. Fiil ehliyeti olmayanların mahkeme işlemleri ise kanuni temsilci veya onun görevlendirdiği temsilci tarafından yürütülür (TMK m.59/2).

d. İspat ve Deliller

Ticari yargıda yazılı ve maddi deliller; tarafların açıklamaları, bilirkişi raporları, uzman mütalaaları, tanık beyanları, ses ve görüntü kayıtları, diğer deliller ve materyallerdir (TMK m.64/2). İfadeler, görüntülü ve sesli iletişim yoluyla da alınabilir (m.64/3). Kanuna aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, hukuki değer taşımaz ve hükme esas alınamaz (TMK m.64/3).

Deliller, davanın taraflarınca ileri sürülür (TMK m.66/1). Tarafların belli bir delili elde etmesinin zor olduğu durumlarda, talep üzerine bu deliller mahkeme tarafından toplanabilir (TMK m.66/4).

[47] Kanuni temsilcilik ve ilgili organın temsilcisi olmaları durumları hariç; hâkimler, ticaret jüri üyeleri, soruşturmacılar, savcılar, hakim yardımcılar ve mahkeme çalışanları mahkemede temsilci olamazlar (TMK m.60/1).

Mahkeme, dosyada bulunan delilleri tam, objektif ve doğrudan inceleyerek kendi kanaatine göre değerlendirme yapar (TMK m.71/1). Hiçbir delil, mahkeme için yargılamadan önceden kesinlik arzetmez (TMK m.71/5).

3. Kararların Kesinleşmesi ve Kanun Yolları

Ticari davalar kural olarak istinaf ile birlikte kesinleşmiş olur^[48]. Ticaret mahkemesi kararlarına karşı istinaf yoluna başvurma süresi kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça kararın verilmesinden itibaren 1 aydır (TMK m.259/1). Tarafların süresinde istinaf yoluna başvurmaması veya istinaf yoluna başvurulması sonucunda kararın bozularak ilk derece mahkemesine gönderilmemesi durumunda karar kesinleşmiş olur (TMK m.180/1).

Ticari davalarda kanunda belirtilen hallerde verildiği anda kesin veya kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı ise temyiz yoluna başvurulabilir (TMK m.273/1). Temyiz yoluna başvuru süresi, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça kararın kesinleşmesinden itibaren 2 aydır (TMK m.276/1).

Ticari davalarda kanunda belirtilen hallerde ise verildiği anda kesin veya kesinleşmiş kararlarına karşı karar düzeltme yoluna da başvurulabilir. Karar düzeltme mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanlık Divanıdır (TMK m.308.1/3). Karar düzeltme yoluna başvuru süresi kararın kesinleşmesinden itibaren 3 aydır (TMK m.308.1/4).

III. MUHAKEMEDE ROL ALAN KİŞİLER

A. HAKİM

1. Şartları ve Atanma Usulü

Hukuk lisans eğitimi veya hukuk alanında lisans ve yüksek lisans eğitimi bulunan bütün Rusya Federasyonu vatandaşları hâkim olabilirler (HSHK^[49] m.4/1/1). Bununla birlikte hâkim olabilmek için asgari yaş sınırı ve mesleki deneyim de aranmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi hâkimi olabilmek için hukuk alanında en az 15 yıl çalışmış ve 40 yaşını doldurmuş olmak; Yüksek Mahkeme hâkimi olabilmek için hukuk alanında en az 10 yıl

[48] Fikri haklar mahkemesinin kararları verildiği anda kesin olup, istinaf edilemezler (TMK m.180/2).

[49] 26.06.1992 tarih ve N3132-1 sayılı Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_648/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

çalışmak ve 35 yaşını doldurmuş olmak; Bölge mahkemesi, bölge askeri mahkemesi, bölge ticaret mahkemesi, ticaret istinaf mahkemesi ve ihtisas (fikri haklar) mahkemesi hâkimi olabilmek hukuk alanında en az 7 yıl çalışmak ve 30 yaşını doldurmuş olmak; Federe birim ticaret mahkemesi, federe birim anayasa (kurucu belge) mahkemesi, ilçe mahkemesi, garnizon askeri mahkemesi ve sulh mahkemesi hâkimi olabilmek için ise hukuk alanında en az 5 yıl çalışmak ve 25 yaşını doldurmuş olmak gerekir (HSHK m.4/2). Hâkim olabilmek için azami yaş sınırı da bulunmaktadır. Kural olarak 70 yaşını doldurmuş olan kişinin hâkimlik görevi sona erer (HSHK m.11/1)^[50].

Hâkim olabilmek için daha önceden mahkûmiyeti bulunmamak, herhangi bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık olmamak, fiil ehliyetine sahip olmak, yabancı ülke vatandaşlığına veya daimi oturma hakkına sahip olmamak gibi ilave şartlar da öngörülmüştür (m.4/1/2-6).

Hâkim olmak için gerekli şartlarını taşıyanlar Hâkimler Topluluğu^[51] bünyesinde bulunan Rusya Federasyonu Yüksek Sınav Komisyonu veya Rusya Federasyonu Federe Birim Sınav Komisyonu tarafından gerçekleştirilen sınavda başarılı olduktan sonra hâkim olarak göreve atanabilirler (HSHK m.5; HTHK^[52] m.26.1).

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi hâkimleri, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanı ve Rusya Devlet Başkanının teklifi üzerine Federasyon Konseyi tarafından göreve atanırlar (HSHK m.6/1).

Bölge ticaret mahkemesi ve ihtisas (fikri haklar) mahkemesi hâkimleri, bu mahkemenin başkanı ve Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanının teklifi üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından göreve atanırlar (HSHK m.6/2). Diğer genel yargı mahkemeleri ve ticaret mahkemeleri başkan ve hâkimleri, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanının teklifi üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından göreve atanırlar (HSHK m.6/3).

[50] Rusya Federasyonu federe unsur anayasa (tüzük) mahkemesi hâkimleri hakkında, Rusya Federasyonu federe unsurunun kanunuyla azami yaş konusunda farklı hükümler konabilir (HSHK m.11/1).

[51] Hâkimler Topluluğu, Rusya Federasyonu yargı sisteminde yer alan bütün hâkimlerden oluşmaktadır. Bir hâkim, yeminini ettiği andan itibaren hâkimler topluluğuna üye olmuş olur (HTHK m.1, m.2/1).

[52] 14.03.2002 tarih ve N30-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hâkimler Topluluğu Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_35868/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

Askeri mahkeme hâkimleri Yüksek Hâkimler Kurulunun olumlu görüşü alınarak ve Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanının teklifi üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından göreve atanırlar (HSHK m.6/4).

Hâkim olarak atanabilmek için ilgili hâkimler kurulunun olumlu görüşü de gereklidir (HSHK m.6/6).

2. Bağımsızlığın Teminatı

Hâkimlerin bağımsızlığı; yargı faaliyetine müdahale yasağı, görevden uzaklaştırma ve göreve son vermenin yasada belirlenen usulle yapılması, istifa hakkı, dokunulmazlık, hâkimler topluluğu sistemi ve onun yüksek statüsüne karşılık gelen maddi ve sosyal güvence yolları ile sağlanır (HSHK m.9/1).

Hâkimler azledilemez. Bir hâkim rızası olmadıkça başka mahkemeye veya göreve nakledilemez. Hâkimin görevden uzaklaştırılması veya görevine son verilmesi sadece kanunda belirlenen yöntemle olur (HSHK m.12).

Anayasa Mahkemesi hâkimleri hariç, meslek etiğini ihlal eden hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisi Hâkimler Kuruluna aittir. Hâkimler Kurulunun vermiş olduğu disiplin cezasına karşı kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir. Göreve derhal son verme kararına karşı ise Yüksek Mahkeme Disiplin Kuruluna başvurulabilir (HSHK m.12.1/7.) Anayasa Mahkemesi hâkimleri hakkında disiplin cezası verme yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (HSHK m.12.1/9; AYMHK^[53] m.15).

Hakkında mahkeme kararıyla gaiplik kararı verilmesi; ceza davası açılması; Devlet Başkanı, Devlet Duması, Rusya Federasyonu federe birim yasama (temsil) organı veya belediye seçimlerine katılması gerekçesiyle bir hâkimin görevden uzaklaştırılması veya istifasının durdurulması da Hâkimler Kurulunun kararıyla mümkündür (HSHK m.13/1).

3. Görevinin Sona Ermesi

Hâkimin görevinin sona ermesi aşağıdaki sebeplerle gerçekleşir (HSHK m.14):

- 1) İstifa,

[53] 21.07.1994 tarih ve N1-FKZ sayılı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_4172/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

- 2) Sağlık veya benzer mazeret sebepleriyle görevini yapamamak,
- 3) Başka bir iş yapma veya benzer sebeplerle görevden ayrılma,
- 4) Hâkimlik için öngörülen azamî yaş sınırını (kural olarak 70) doldurma veya görev süresinin belli bir süreyle sınırlandırıldığı hallerde (örneğin sulh mahkemesi hâkimleri) görev süresinin dolması,
- 5) Rusya Federasyonu vatandaşlığının sona ermesi, başka ülkenin vatandaşlığına geçme veya başka ülkeden sürekli oturma hakkı alma,
- 6) Hâkimin, eşinin ve reşit olmayan çocuklarının Rusya Federasyonu sınırları dışında bulunan yabancı bir bankada hesap açma, para ve değerli eşya bulundurma yasağını ihlal etmesi,
- 7) Hâkimlik mesleğiyle bağdaşmayan faaliyette bulunma,
- 8) Hâkimin Devlet Başkanı, Devlet Duması milletvekili, federe birim yasama (temsil) organı veya belediye organı görevine seçilmesi,
- 9) Hâkim hakkında kesinleşmiş mahkeme kararıyla mahkûmiyet ya da tıbbi nitelikte güvenlik tedbirleri hükmü verilmesi,
- 10) Kesinleşmiş mahkeme kararıyla hâkimin fiil ehliyetinin sınırlandırılması veya kaldırılması,
- 11) Hâkimin ölmesi veya kesinleşmiş mahkeme kararıyla ölmüş ilan edilmesi,
- 12) Mahkemenin kaldırılması, yeniden düzenlemesi veya mahkeme başkanı veya hâkimiyle yakın hısımlılığı nedeniyle başka mahkemeye atanmayı hâkimin kabul etmemesi,
- 13) Hâkimler Kurulunun kararıyla disiplin cezası olarak hâkimin görevine son verilmesi şeklindedir.

4. Dokunulmazlığı

Hâkim dokunulmazdır. Hâkimin dokunulmazlığı; kişi dokunulmazlığı, konut ve işyeri dokunulmazlığı, kişisel ve makama ait ulaşım araçları dokunulmazlığı, kendisine ait belge, bagaj ve diğer eşyaların dokunulmazlığı, haberleşme ve yazışma gizliliğini de kapsar (HSHK m.16/1).

Görevini kötüye kullandığı ya da bile bile hukuka aykırı karar verdiği konusunda kesinleşmiş mahkeme kararı olmadıkça, hâkim görevinden

ayrılrsa bile yargı faaliyetine yerine getirirken açıklamış olduğu görüş ve kararlarından dolayı cezai sorumluluk taşımaz (HSHK m.16/2).

Hâkimler hakkında ceza soruşturması başlatılması Anayasa Mahkemesi hâkimleri bakımından Anayasa Mahkemesinin izni ve Soruşturma Komitesi Başkanının kararıyla; Yüksek Mahkeme, bölge mahkemeleri, askeri mahkeme, ticaret mahkemesi hâkimleri bakımından Yüksek Hâkimler Kurulunun izni ve Soruşturma Komitesi Başkanının kararıyla; diğer mahkeme hkimleri bakımından ise ilgili federe birim hâkimler kurulunun izni ve Soruşturma Komitesi Başkanının kararıyla mümkündür (HSHK m.16/3)

Hâkim dokunulmazlığı kabahatler bakımından da geçerlidir. Hâkimler hakkında idari soruşturma başlatılması Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, bölge mahkemeleri, askeri mahkeme ve ticaret mahkemesi hâkimleri bakımından Rusya Federasyonu Başsavcısının talebi üzerine Yüksek Mahkeme bünyesindeki üç hâkimden oluşan dava kurulunun kararıyla; diğer hâkimler bakımından ise Rusya Federasyonu Başsavcısının talebi üzerine bölge mahkemesi bünyesindeki üç hâkimden oluşan dava kurulunun kararıyla mümkündür (HSHK m.16/4).

Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, bölge mahkemeleri, askeri mahkeme, ticaret mahkemesi hâkimleri bakımından tutuklama kararı Soruşturma Komitesi Başkanının talebiyle Yüksek Mahkeme bünyesindeki üç hâkimden oluşan dava kurulu tarafından verilir. Diğer hâkimler bakımından tutuklama kararı ise Soruşturma Komitesi Başkanının talebiyle ilgili bölge mahkemesi bünyesindeki üç hâkimden oluşan dava kurulu tarafından verilir. Hâkimin tutuklanabilmesi için ayrıca Anayasa Mahkemesinin ya da ilgili hâkimler kurulunun izni de gereklidir. İzin, Soruşturma Komitesi Başkanı tarafından alınır (HSHK m.16/6).

5. Hâkimler Topluluğu

Hâkim yemin etmekle birlikte Hâkimler Topluluğu'na üye olmuş sayılır (HTHK m.2/1). Hâkimler Topluluğunun organları; Rusya Hâkimler Kongresi, Rusya Federasyonu Federe Birimler Kongreleri, Rusya Federasyonu Hâkimler Şurası, Mahkeme Hâkimleri Genel Kurulu, Yüksek Hâkimler Kurulu, Rusya Federasyonu Federe Birimler hâkimler kurulu, Hâkimlik Yüksek Sınav Kurulu ve Rusya Federasyonu Federe Birim Hâkimlik Sınav Kurulu oluşturmaktadır (HTOHK m.3/2).

Hâkimler topluluğunun temel görevleri; yargı sisteminin ve yargının iyileştirilmesinde yardım; hâkimlerin haklarının ve meşru menfaatlerinin korunması; yargı faaliyetine örgütlenme, personel ve kaynak sağlama suretiyle katılım; yargı erkinin saygınlığını ve mevzuatta gösterilen etik kurallarına hâkimlerin uymasını sağlamaktır (HTOHK m.4).

6. Hâkim Yardımcısı

Hâkim yardımcısı, sadece ticaret mahkemelerinde bulunmaktadır. Hâkim yardımcısı, duruşmanın hazırlanması ve düzenlenmesi sürecinde hâkime yardım eder, fakat yargı faaliyetini yerine getirme hakkına sahip değildir (TUK m.58/1).

Hâkim yardımcısı, duruşma ile ilgili ve kanunda belirtilen usul işlemlerini yapmakla görevlidir (TUK m.58/2). Duruşma tutanağını tutmak ise duruşma sekreterinin (zabıt kâtibi) görevidir (TUK m.58/3).

B. SAVCI

1. Atanma Usulü

Rusya Federasyonu'nda savcılıklar; Rusya Federasyonu Başsavcılığı, Rusya Federasyonu federe birim savcılıkları (bölge mahkemeleri savcıları) ile bunlara eşdeğer askeri ve diğer ihtisas savcılıkları, şehir ve ilçe savcılıkları ile bunlara eşdeğer ihtisas savcılıklarından oluşur (SHK^[54] m.11/1).

Devlet akreditasyonu bulunan eğitim programında hukuk lisans eğitimi almış olan, gerekli mesleki ve ahlaki niteliklere sahip, görevini yapmasına engel sağlık durumu bulunmayan Rusya Federasyonu vatandaşları savcı olabilirler (SHK m.40.1/1).

Savcı olabilmek için asgari yaş sınırı ve mesleki deneyim de aranmaktadır. Rusya Federasyonu Başsavcısı olabilmek için 35 yaşı doldurmuş olmak gereklidir (SHK m.12/1.1). Rusya Federasyonu Başsavcı vekili olabilmek için savcılık organlarında veya birimlerinde en az 10 yıl görev yapmış ve 35 yaşı doldurmuş olmak gereklidir (SHK m.12/1.3). Şehir ve ilçe savcısı veya bunlara eşdeğer savcı olabilmek için savcılık organlarında veya birimlerinde en az 5 yıl görev yapmış ve 27 yaşını doldurmuş olmak gerekir

[54] 17.01.1992 tarih ve N2202-1 sayılı Rusya Federasyonu Savcılık Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_262/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

(SHK m.16.1/2)^[55]. Rusya Federasyonu federe birim veya bunlara eşdeğer birim savcısı olabilmek için savcılık organlarında veya birimlerinde en az 7 yıl görev yapmış ve 30 yaşını doldurmuş olmak gerekir (SHK m.15.1/4).

Savcılıkta azami yaş sınırı da bulunmaktadır. Bu yaş sınırı Rusya Federasyonu Devlet başkanı veya onun teklifi ile atanan savcılar bakımından 70 yaş, diğer savcılar bakımından ise 65 yaştır (SHK m.43/2). Azami yaş sınırı Rusya Federasyonu Başsavcısı bakımından uygulanmaz (SHK m12/5.1).

Savcı olabilmek için fiil ehliyetine sahip olmak, yabancı ülke vatandaşlığına sahip olmamak, kamu hizmetinden yasaklı olmamak, daha önceden mahkûmiyeti bulunmamak gibi ilave şartlar da aranmaktadır (SHK m.40.1/2).

Rusya Federasyonu Başsavcısı ve Rusya Federasyonu Başsavcı vekilleri, Devlet Başkanının önerisi üzerine Federasyon Konseyi tarafından göreve atanırlar ve görevden alınırlar (ANY m.129/2; SHK m.12/1, m.12.1.2). Rusya Federasyonu Başsavcısının görev süresi 5 yıldır (SHK m.12/5). Süresi biten kişi aynı göreve tekrar atanabilir (SHK m.12/5.1).

Rusya Federasyonu federe birim savcıları, Rusya Federasyonu federe biriminin onayı, Rusya Federasyonu Başsavcının önerisi üzerine Devlet Başkanı tarafından göreve atanırlar. Rusya Federasyonu federe birim savcıları, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından görevden alınırlar (ANY m.129/3; SHK m.15.1/1).

Şehir, ilçe savcıları ve bunlara eşdeğer savcılar dışındaki savcılar Devlet Başkanı tarafından göreve atanırlar ve görevden alınırlar (ANY m.129/4). Bunlar federe birim savcılarına eşdeğer olan askeri ve diğer ihtisas savcılarıdır (SHK 15.1/3)

Federe birim savcıları ile bunlara eşdeğer savcılarının görev süresi kural olarak 5 yıldır. Rusya Federasyonu Başsavcısı bu savcılarının görev süresinin uzatılması için Devlet Başkanına başvurabilir (SHK 15.1/5,6)

Şehir, ilçe savcıları ve bunlara eşdeğer savcılar (askeri ve diğer ihtisas savcıları) Rusya Federasyonu Başsavcısı tarafından göreve atanırlar ve görevden

[55] Savcılık organlarında veya birimlerinde ya da hukuk lisans eğitimi gerektiren devlet organlarında en az 5 yıl görev yapmış olan kişiler istisnai durumlarda 27 yaşını doldurmamış olsa bile şehir, ilçe savcısı veya bunlara eşdeğer savcı olarak atanabilirler (SHK m.16.1/3).

alınırlar (ANY m.129/5; SHK m.16). Şehir, ilçe savcıları ve bunlara eşdeğer savcıların görev süresi kural olarak 5 yıldır. Fakat bu savcıların görevi Rusya Federasyonu Başsavcısı tarafından 5 yıl daha uzatılabilir (SHK m.16.1/4,5).

2. Görevleri

Savcı görevini ifa ederken;

1) Vatandaş ve insan hak ve özgürlüklerinin ihlali hakkındaki başvuruları inceler,

2) Mağdurlara haklarını ve özgürlüklerini koruma usulünü açıklar,

3) Vatandaş ve insan hak ve özgürlük ihlallerini önlemek, kanunu ihlal edenlerin sorumluluk taşımamasını ve verilen zararın giderilmesini sağlar (SHK m.27/1),

4) Vatandaş hak ve özgürlükleri ihlalinin suç özelliği taşıdığına inanması halinde suç işleyenlerin cezai takibata uğramasını sağlamak için gereken tedbirleri alır (SHK m.27/2),

5) Vatandaş hak ve özgürlükleri ihlalinin kabahat özelliği taşıması halinde savcı, kabahat muhakemesini başlatır veya hukuk ihlalini ve delillerini kabahat muhakemesini yürütmekle görevli organ veya görevliye derhal bildirir (SHK m.27/3),

6) Medeni ve idari yargı usulüne göre korunan vatandaş ve insan hak ve özgürlük ihlali halinde zarar görenin sağlık durumu, yaş ve benzeri sebeplerle hak ve özgürlüklerini genel mahkemede veya ticaret mahkemesinde şahsen savunamaması; önemli sayıda vatandaşın hak ve özgürlüklerinin ihlali; diğer sebeplerle ihlalin özel sosyal öneme sahip olması hallerinde savcı, mahkemede veya ticaret mahkemesinde mağdur lehine dava açar veya onu destekler. Ayrıca mevzuat gereği verilen diğer görevleri yerine getirir (SHK m.27/4).

3. Dokunulmazlığı

Suçüstü durumları hariç, savcının suç işlediği iddiasının teftişi ve önsoruşturma Ceza Usul Kanununa uygun olarak Rusya Federasyonu Soruşturma Komitesi tarafından gerçekleştirilir. Hakkında ceza soruşturması açılan savcı soruşturma süresince görevden uzaklaştırılır (SHK m.42/1).

Suçun işlenmesi sırasında yakalanma ve başka kişilerin güvenliğini sağlama durumları hariç, savcının yakalanması, zorla getirilmesi, üstünün aranması, eşyalarının aranması ve otomobilinin aranması yasaktır (SHK m.42/2).

4. Rusya Federasyonu Başsavcısı ve Savcılar Kurulu

Rusya Federasyonu Başsavcısı, Rusya Federasyonu savcılık sistemini yönetir, bununla ilgili savcılık çalışanlara bağlayıcı nitelikte olan emir, talimat, yönergeler çıkarır (SHK m.17/1).

Rusya Federasyonu Başsavcısı ve emrindeki savcılar iç güvenlik organının, federal güvenlik hizmeti organının, gümrük hizmeti organının ve diğer kolluk organlarının suçla mücadele faaliyetini koordine eder (SHK m.8/1).

Rusya Federasyonu Başsavcılığı bünyesinde Rusya Federasyonu Başsavcısı, Rusya Federasyonu Başsavcı vekilleri ve Rusya Federasyonu Başsavcısı tarafından belirlenen savcılardan oluşan Savcılar Kurulu bulunur (SHK m.14/3).

C. BİLİRKİŞİ

Bilirkişi, adli bilirkişi incelemesinin yapılmasını ve raporunun verilmesi için kanunda belirtilen usulle atanan özel bilgiye sahip kişidir (CMK m.57/1).

Bilirkişi görevini yerine getirirken dava konusu verileri inceleme, raporun hazırlanması için ek veri talebinde bulunma, başka bilirkişilerin incelemeye katılmasını isteme, adli kolluk organı, soruşturmacı ve mahkemenin izniyle ceza muhakemesi işlemlerinde yer alma, incelemeyle ilgili soru sorma gibi yetkilere sahiptir (CMK m.57/3).

Sadece resmi bilirkişiler değil, özel bilgilere sahip diğer kişiler de bilirkişi olarak atanabilirler (CMK m.195/2). Bu anlamda bilirkişi, resmi bilirkişiler arasından görevlendirilebileceği gibi özel bilgilere sahip diğer kişiler arasından da görevlendirilebilir (CMK m.195/2).

Bilirkişi görevi yaptığı sürede bağımsızdır. Mahkemeler, hâkimler, soruşturma organları, diğer devlet kurum, kuruluş ve organları taraflardan birinin lehine veya diğer kişilerin menfaatine rapor hazırlaması konusunda bilirkişiye müdahale edemezler (BK^[56] m.7).

[56] 31.05.2001 tarih ve N73-F3 sayılı Rusya Federasyonu'nda Resmi Adli Bilirkişilik Faaliyeti Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_31871, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

Üniversite mezunu ve bilirkişilik konusunda ilave mesleki eğitim almış olan her Rusya Federasyonu vatandaşı adli bilirkişilik görevini yürütebilir. Federal yürütme organlarında, içişleri alanında bilirkişilik görevini orta öğretime sahip olan kişiler de yürütebilirler (BK m.13/1).

D. AVUKAT

Avukatlık faaliyeti, avukatlık sıfatına sahip kişiler tarafından hak, özgürlük ve menfaatlerini korumak ve adalete erişimlerini sağlamak amacıyla gerçek ve tüzel kişilere sunulan profesyonel hukuki yardımdır. Avukatlık, ticari bir faaliyet değildir (AVK m.1/1,2).

Noterler gibi hukuki yardım ve hizmeti sunan diğer uzmanların faaliyetleri avukatlık faaliyeti olarak değerlendirilmez^[57].

Hukuk lisans eğitimi alanlar veya hukuk alanında akademik dereceye sahip olanlar avukat olabilirler. Avukat olabilmek için ayrıca hukuk alanında en az iki yıl çalışmış olmak veya avukatlık stajını tamamlamak da gereklidir (AVK m.9/1). Fiili ehliyetine sahip olmak ve kasıtlı suçtan mahkûmiyeti bulunmamak da avukat olabilmek için aranan şartlardandır (AVK m.9/2).

Yukarıda belirtilen nitelikleri taşıyan kişiler avukatlık sınavında başarılı olduktan sonra Rusya Federasyonu federe birim barosu yeterlilik komisyonunun kararıyla avukat sıfatını kazanmış olurlar (AVK m.9/3). Baro yeterlilik komisyonunun kararı avukatın yemin etmesiyle birlikte yürürlüğe girer (AVK m.12/1). Avukat olabilmek için Rusya Federasyonu vatandaşı olmak şart değildir (AVK m.9/4). Yabancı devlet avukatları Rusya Federasyonu'nda sadece ilgili yabancı devletin hukukuna ilikin konularda hukuki faaliyette bulunabilirler (AVK m.2/5).

Rusya Federasyonu her federe biriminde zorunlu üyelik esasına göre oluşturulan baro bulunur (AVK m.29/1). Baroların bazı vatandaşlara ücretsiz avukatlık hizmeti sunma, avukatları temsil etme, onların haklarını koruma, meslek etiğine uyulup uyulmadığını denetleme gibi görevleri bulunmaktadır (AVK m.29/4). Baro kararları, üyeler için bağlayıcıdır (AVK m.29/9). Barolar, mesleki etiğin ve standartların oluşturulması, üyelerinin hukuka aykırı

[57] GULYAYEV, A. / RİVKİN, K. / SARAYKİNA, O. / YUDUŞKİN, S., Kommentariy k Federalnomu Zakonu Ob Advokatskoy Deyatelnosti i Advokature (Avukatlık ve Avukatlık Faaliyeti Hakkında Federal Kanun'un Şerhi), İzdatelstvo Ekzamen, Moskva 2004, s.11.

saldırlardan korunması, hukuki yardıma muhtaç kişilere hukuki yardım sağlama konularında önemli role sahip olup, kamu menfaati ve adaletin sağlanması için hükümetle işbirliği yaparlar^[58].

E. JÜRİ

1. Ceza Davalarında Jüri

Rusya Federasyonu ceza muhakemesi hukukunda bazı ceza davaları jürinin katılımıyla görülmektedir. Jüri listelerinde kayıtlı, 25 yaşını doldurmuş, sabıkasız, fiil ehliyetine sahip vatandaşlar jüri üyesi olarak görev yapabilirler. Jüri üyesi olabilmek için alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı olmamak, fiziksel ve ruhsal engeli bulunmamak, şüpheli veya sanık olmamak gibi ilave şartlar da gereklidir (JHK^[59] m.3). 60 yaşını doldurmuş olanlar, 3 yaşından küçük çocuğu bulunan kadınlar, dini gerekçelerle yargılama faaliyetinde yer alamayacağına inananlar, görevinden alıkonulması topluma veya devlet menfaatine zarar verebilecekler ve geçerli mazereti nedeniyle mahkemeye gelemeyecek olanlar talep etmeleri halinde jüri görevinden muaf tutulabilir (CMK m.326/7). Bir yıl içinde jüri üyesi olarak mahkemede birden fazla sayıda görev almak mümkün değildir (CMK m.326/3).

Jürinin toplantıları jüri üyelerinin katılımıyla ve gizli yapılıdır (CMK m.341/2). Toplantıları jüri başkanı yönetir ve oylama jüri başkanı en son oy kullanır. Oylama açık yapılıdır ve çekimser oy kullanılamaz (CMK m.342).

Jüri üyeleri mümkün oldukça oybirliği ile karar vermeye çalışırlar. Ancak üç saat içinde oybirliğine ulaşılmaması durumunda karar oyçokluğu ile alınır (CMK m.342/1).

Sanığın suçlandığı her eylemle ilgili olarak eylemin gerçekleştiğinin, eylemin sanık tarafından işlendiğinin ispat edilip edilmediği ve sanığın gerçekleşen eylemde suçlu olup olmadığı sorularına jürinin cevap vermesi gerekir (CMK m.339/1).

Hâkim tarafından çözülmesi gereken sanığın hukuki durumuna ilişkin hususlar jüriye sorulamaz (CMK m.339/5). Yani jürinin katılımıyla

[58] SERGEEV, V., Advokat i Advokatura (Avukat ve Avukatlık), İzdatelstvo YUNİTİ-DANA, Moskva 2003, s.64.

[59] 20.08.2004 ve 113FZ sayılı Federal Genel Yargı Mahkemelerinin Jüri Üyeleri Hakkında Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_48943/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

gerçekleştirilen yargulamalarda, olayın maddi yönü jüri tarafından, hukuki yönü ise mahkeme başkanı tarafından tespit edilmektedir.

Jürinin, sanığın suçsuz olduğu yönünde karar vermesi halinde bu karar mahkeme başkanını bağlar ve bu durumda tutuklu olan sanık duruşma salonunda serbest bırakılır (CMK m.346/1, m.348/1).

Jürinin sanığın suçlu olduğu yönünde karar vermesi durumunda ise sanığa verilecek olan cezanın tartışılması için iddia ve savunma makamlarına söz verilir (CMK m.347/3). Jürinin, sanığın suçlu olduğu yönündeki kararı kural olarak mahkeme başkanını bağlar. Fakat bunun istisnaları da bulunmaktadır. Mahkeme başkanı, somut olayda suçun unsurlarının bulunmadığına kanaat getirmesi durumunda beraat karar verebilir. Ayrıca mahkeme başkanı, olayların doğru değerlendirilmediği veya sanığın suçu işlediğine dair yeterli delil olmadığı, jürinin suçsuz olan kişiye suç yüklediği kanaatine varırsa jürinin görevine son verir ve davanın başka heyet tarafından görülmesine karar verebilir. Bu karara karşı istinaf yoluna başvurulabilir (CMK m.348/2,4,5).

2. Ticari Davalarda Jüri

Ticari jüriler, özel hukuktan kaynaklanan davalarda ilk derece olarak görev yapan Rusya Federasyonu federe birim ticaret mahkemelerinde görev yaparlar. Ticari jüriler davaya taraflardan birinin talebi üzerine katılırlar. Talep, davanın esasına girilmeden önce yapılmalıdır (TJK^[60] m.1/1,2). Ticari jüri üyeliği vatandaşlık ödevidir (TJK m.1/5). 25 yaşını tamamlamış ve 70 yaşını bitirmemiş olan, itibar sahibi, ekonomi, finans, hukuk, yönetim ve ticari faaliyet alanında üniversite mezunu ve en az 5 yıl mesleki deneyimi bulunan vatandaşlar ticari jüri üyesi olarak görev yapabilirler (TJK m.2/1). Jüri üyesi olabilmek için alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı olmamak, mahkûmiyeti bulunmamak, fiil ehliyetine sahip olmak gibi ilave şartlar da aranmaktadır (TJK m.2/2).

Ticari jüri üyesi listeleri ticaret odaları, işveren sendikası ve birlikleri ile diğer meslek birliklerinin önerdikleri kişiler arasından Rusya Federasyonu federe birim ticaret mahkemeleri tarafından oluşturulur. Bu liste, federe

[60] 30.05.2001 tarih ve N70-FZ sayılı Rusya Federasyonu Federe Unsur Ticaret Mahkemeleri Ticari Jüriler Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_31856/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

birim ticaret mahkemesi tarafından Yüksek Mahkemeye sunulur ve Yüksek Mahkeme Genel Kurulu tarafından onaylanır (TJK m.3/1,2).

Ticari jüri üyesi görev süresi iki yıldır. Süre sonunda aynı kişi tekrar ticari jüri listesine eklenebilir. Ticari jüri üyesiyle görülen dava sırasında iki yıllık sürenin dolması halinde, ticari jüri üyesi davanın esası hakkında karar verilinceye kadar görevini sürdürmeye devam eder (TJK m.4).

Ticari jüri üyesine görev yaptığı gün sayısı karşılığında, asgari ücretin beş katından az olmamak üzere ticaret mahkemesi hâkiminin maaşının dörtte üçü oranında federal bütçeden ücret ödenir (TJK m.6/1). Jüri üyesi yargılama faaliyetine katıldığı süre boyunca hâkim dokunulmazlığından yararlanır (TJK m.7/1).

F. NOTER

Rusya Federasyonu'nda noterlik faaliyeti resmi ve özel noterlik dairesi tarafından gerçekleştirilir (NK^[61] m.1/2)

Devlet akreditasyonu bulunan eğitim programında hukuk lisans eğitimi almış olan, hukuk alanında en az 5 yıl mesleki deneyimi bulunan, 20 yaşını doldurmuş olup da 75 yaşını bitirmemiş ve noterlik sınavından başarılı olan Rusya Federasyonu vatandaşları noter olabilirler. Noter olabilmek için çifte vatandaş olmamak, fiil ehliyetine sahip olmak, kasıtlı suçtan mahkûmiyeti bulunmamak gibi ilave şartlar da bulunmaktadır (NK m.2/1,2).

Resmi noterlik daireleri, Adalet Bakanlığı tarafından kurulur ve kaldırılır (NK m.7, DBK^[62] m.7/30.17). Özel noter olarak görev yapanlar, faaliyet gösterdiği Rusya Federasyonu federe biriminin noterler odasına üye olmalıdır (NK m.2/4).

Resmi ve özel noterler eşit hak ve yükümlüklere sahip olup, düzenledikleri belgeler de eşit hukuki güce sahiptir (NK m.2/3). Noterlik ticari faaliyet değildir ve gelir sağlama amacı taşıyamaz (NK m.1/6).

[61] 11.02.1993 tarih ve N4462-1 sayılı Rusya Federasyonu Noterlik Mevzuatının Esasları Hakkında Kanun http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1581/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

[62] 13.10.2004 tarih ve N1313 sayılı Devlet Başkanı Kararnamesi, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_49892/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

IV. MAHKEMEDİŞİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

A. ARABULUCULUK

Rusya Federasyonunda arabuluculuk faaliyeti, 20 maddeden oluşan Arabulucunun Katılımıyla Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Usulü Hakkında Federal Kanun^[63] (ABK) ile düzenlenmiştir. Kanun arabuluculuğu, bağımsız bir arabulucunun (arabuluculuk usulü) katılımı ile ticari ilişkilerinin geliştirilmesi ve iş ahlakının oluşturulması, sosyal ilişkilerin uyumlaştırılması ve mahkemedeşi uyuşmazlık çözüm yönteminin Rusya Federasyonu'nda uygulanması olarak tanımlanmaktadır (ABK m.1/1).

1. Arabuluculuğa Elverişlilik

Arabulucunun Katılımıyla Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Usulü Hakkında Federal Kanun, ticari ve diğer ekonomik uyuşmazlıklar dâhil olmak üzere özel hukuk, iş hukuku ve aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklara uygulanmaktadır (ABK m.1/2). Sayılanların dışında kalan diğer uyuşmazlıkların arabuluculuk usulüyle çözülebilmesi, sadece federal kanunlar tarafından öngörülen hallerde mümkün olabilmektedir.

Arabuluculuk yoluna hukuk ve ticaret mahkemelerinde dava öncesi veya sırasında başvurulabileceği gibi tahkim aşamasında da başvurulabilir (ABK m.1/4; m.4)^[64]. Toplu iş uyuşmazlıklarında ve ayrıca arabuluculuk sürecine katılmayan üçüncü kişilerin hak ve meşru menfaatlerini ya da kamu yararını etkileyen veya etkileyebilecek uyuşmazlıklarda arabuluculuk yoluna başvurulamaz (ABK m.1/5).

[63] 27.07.2010 tarih ve 193-FZ sayılı Arabulucunun Katılımıyla Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Usulü Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_103038/, Erişim Tarihi: 01.08.2018.

[64] Taraflar dava aşamasında veya tahkim aşamasında aralarında çıkmış ve çıkabilecek uyuşmazlıklar bakımından karar verilinceye kadar arabuluculuğa başvurabilirler. Bu durum sözleşme veya ekinde kararlaştırılabilir. Arabuluculuğa başvuru sözleşmede öngörülmemiş olsa dahi taraflar iradilik esasınca yargılama aşamasında da arabuluculuk yoluna gidilebilir (ABK m.4).

2. Arabuluculuk Süreci

a. İlkeler ve Usul

Arabuluculuk usulü; tarafların karşılıklı isteğine dayanan gönüllülük, gizlilik, işbirliği ve tarafların eşitliği, arabulucunun tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkelerine bağlı olarak yürütülür (ABK m.3).

Arabuluculuk sürecinin yürütülmesine ilişkin usul, taraflarca arabuluculuk sürecinin yürütülmesi hakkında sözleşme ile belirlenebileceği gibi sözleşmede arabuluculuk hizmeti veren kuruluşun belirlediği kurallara atıf yapmak suretiyle de belirlenebilir (ABK m.11/1, 2). Arabuluculuk hizmeti veren kuruluşun arabuluculuk sürecinin yürütülmesine ilişkin kurallarında aşağıdaki hususlar yer almalıdır (ABK m.11/3):

- 1) Uyuşmazlık türleri,
- 2) Arabulucunun seçilme veya atanma usulü,
- 3) Arabuluculuk usulünün yürütülmesine ilişkin masraflara tarafların katılma usulü,
- 4) Arabuluculuk hizmeti veren kuruluşun belirlediği arabulucu mesleki faaliyetinin standartları ve kuralları hakkında bilgi,
- 5) Arabuluculuk usulünün yürütülme usulü, bu süreçte tarafların hak ve yükümlülükleri, farklı kategorideki uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümündeki özellikler ve arabuluculuk sürecindeki diğer şartlar.

Federal kanun veya sözleşmede aksi öngörülmedikçe taraflar; arabuluculuk sürecinin yürütülmesi için yapılan sözleşmede, uyuşmazlığın durumu, tarafların talebi ve uyuşmazlığın hızlı çözüme kavuşturulmasını dikkate alarak arabuluculuk sürecinin yürütülme usulünün arabulucu tarafından serbestçe belirlenmesini kararlaştırma hakkına sahiptirler (ABK m.11/4).

b. Süre

Arabuluculuk sürecinin süresini taraflar sözleşme ile belirleyebilir. Ancak taraflar sürecin 60 günden önce bitmesi için gerekli önlemleri almak zorundadırlar. İstisnai durumlarda, uyuşmazlığın karmaşıklığı, ek bilgi veya belge edinme ihtiyacı nedenleriyle arabuluculuk süreci tarafların anlaşması ve arabulucunun onayı ile uzatılabilir. Uyuşmazlığın mahkeme veya tahkime intikal etmesinden sonra arabuluculuk süreci için gerekli asgari 60 günlük

süre hariç, arabuluculuk faaliyetinin toplam süresi 180 günü geçemez (ABK m.13).

c. Anlaşma

Arabuluculuk anlaşması yazılı yapılır ve taraflar, uyuşmazlığın konusu, arabuluculuk süreci, arabulucu, tarafların yükümlülükleri, şartlar ve onların yerine getirme süresi hakkında bilgileri içermelidir. Arabuluculuk anlaşması, gönüllülük (iradilik) ve tarafların iyi niyeti ilkelerine dayanır. Uyuşmazlığın mahkemeye veya tahkime intikal etmesinden sonra gerçekleşen arabuluculuk anlaşması mahkeme veya tahkim tarafından mevzuata uygun olarak sulh anlaşması olarak onaylanabilir (ABK m.12/1-3).

Mahkemeye veya tahkime intikal etmeden gerçekleşen özel hukuk uyuşmazlıklarından kaynaklanan arabuluculuk anlaşması, tarafların hak ve yükümlülüklerinin oluşmasına, değişmesine veya sona ermesine yönelik bir özel hukuk sözleşmesidir. Bu sözleşmede; borcun yenilenmesi, borcun affı ve zararın tazmini konuları ve özel hukuk mevzuatı yer alabilir. Bu tür arabuluculuk anlaşmasının hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle ihlal edilen hakların korunması özel hukuk mevzuatında öngörülen hükümlerle sağlanır (ABK m.12/4).

d. Sona Erme

Arabuluculuk süreci aşağıdaki durumlarda sona erer (ABK m.14):

- 1) Taraflar arasında anlaşmanın sağlanması (imza tarihi itibarıyla),
- 2) Tarafların anlaşma sağlayamamaları sebebiyle karşılıklı olarak arabuluculuk sürecini sona erdirmeye konusunda anlaşmaları (imza tarihi itibarıyla),
- 3) Arabulucunun taraflara danıştıktan sonra arabuluculuk sürecinin sona erdirilmesine ilişkin beyanını yazılı olarak taraflara göndermesi (gönderim tarihi itibarıyla),
- 4) Taraf veya tarafların arabuluculuk sürecine devam etmeyeceğini arabulucuya bildirmeleri (bildirimin arabulucuya ulaştığı tarih itibarıyla),
- 5) Arabuluculuk süreci için kanunda öngörülen sürenin dolması.

3. Arabulucu

a. Seçimi ve Atanması

Arabuluculuk süreci için taraflar, karşılıklı anlaşmayla bir veya daha fazla arabulucu seçebilirler. Arabuluculuk sürecinin yürütülmesi hakkında sözleşmeye uygun olarak arabuluculuk hizmeti veren kuruluş, arabulucu adayı tavsiyesinde bulunabileceği gibi tarafların talepte bulunması halinde de arabulucu atayabilir (ABK m.9/1,2).

Arabuluculuk sürecinde, seçilen veya atanan arabulucunun bağımsızlığını veya tarafsızlığını etkileyebilecek durumların var olması veya ortaya çıkması halinde arabulucu, taraflara veya sürecin arabuluculuk hizmeti veren kuruluş tarafından yürütülmesi halinde ise bu kuruluşa derhal haber vermek zorundadır (ABK m.9/3).

Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, arabulucu uyuşmazlığın çözümü için teklif sunma hakkına sahip değildir (ABK m.11/5). Arabuluculuk süreci boyunca arabulucu, tüm taraflarla veya onlarla ayrı ayrı görüşebilir ve temas kurabilir. Arabuluculuk sürecinde arabulucu davranışlarıyla taraflardan herhangi birini avantajlı konuma sokma ve taraflardan birinin hak ve meşru menfaatlerini azaltma hakkına sahip değildir (ABK m.11/5-7).

b. Şartlar

Arabuluculuk, mesleki olarak veya mesleki olmadan yürütülen ve ticari sayılmayan bir faaliyettir (ABK m.15/1, 3). 25 yaşını doldurmuş, üniversite mezunu ve arabuluculuk faaliyetinin yürütülmesi konusunda ilave mesleki eğitim almış kişiler meslek şeklinde arabuluculuk yapabilirler (ABK m.16/1)^[65]. 18 yaşını doldurmuş, fiil ehliyetine sahip ve sabıka kaydı bulunmayan kişiler ise meslek şeklinde olmadan arabuluculuk yapabilirler (ABK m.15/2).

Arabuluculuk faaliyetinde bulunan kişiler, Rusya Federasyonu mevzuatı tarafından yasaklanmayan herhangi bir diğer faaliyette de bulunma hakkına sahiptir (ABK m.15/4). Federal kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça Rusya Federasyonu kamu görevlileri, Rusya Federasyonu federe birim kamu

[65] Uyuşmazlığın mahkemeye veya tahkime intikal etmesinden sonra gerçekleştirilen arabuluculuk süreci sadece meslek şeklinde görev yapan arabulucu tarafından yürütülebilir (ABK m.16/3).

görevlileri, devlet-sivil hizmet görevlileri ve belediye hizmet görevlileri arabulucu olamazlar (ABK m.15/5).

Arabulucunun yapamayacağı işler şunlardır (ABK m15/6):

- 1) Taraflardan herhangi birinin temsilcisi olma,
- 2) Taraflardan birine hukuki danışman ve diğer yardımında bulunma,
- 3) Uyuşmazlıkla doğrudan veya dolaylı olanlar ve ayrıca taraflardan biri ile akrabalık bağı olanlar,
- 4) Tarafların izni olmadan uyuşmazlık hakkında kamuya açıklamalar yapmak.

Taraflar veya arabuluculuk hizmeti veren kuruluş, arabulucu atanacak kişi için ilave şartlar isteyebilir (ABK m.15/7).

Arabuluculuk hizmeti veren kuruluşlar, faaliyetlerini koordine etmek, meslek kurallarını ve standartlarını geliştirmek ve birleştirmek amacıyla kendi aralarında birlik ve kanunda öngörülen diğer şekillerde oluşumlar kurabilirler. Bu birlikler, arabulucular odasına üye olabilirler (ABK m.16/2).

4. Arabulucunun Sorumluluğu

Arabulucular ve arabuluculuk hizmeti veren kuruluşlar, faaliyetleri sırasında verdikleri zararlardan dolayı özel hukuk mevzuatı gereği sorumludurlar (ABK m. 17).

5. Arabulucular Odası

Arabulucular odası, birlikler veya ticari olmayan ortaklıklar şeklinde kurulur. Bu oluşumların devlet siciline kaydı ile arabulucu odası statüsü gerçekleşmiş olur. Arabulucu odasının devlet sicil kaydı, Rusya Federasyonu hükümetinin yetkili kıldığı federal organ tarafından tutulur (ABK m. 18/2,3). Oluşumun ilgili sicile kayıt olabilmesi için aşağıdaki şartları taşıması gereklidir (ABK m.18/4):

- 1) Mesleki olarak görev yapan arabuluculardan en az 100 gerçek kişi veya arabuluculuk hizmeti veren kuruluşların en az 20 üyesi bulunmalıdır. Sözü geçen kuruluş ve arabulucuların toplam sayısının en az 100 olması durumunda da bu şart gerçekleşmiş olur. Bu üyelerin ayrıca kanunda belirtilen üyelik şartlarına sahip olması da gereklidir.

2) Arabulucular Odası üyelerinin çalışma kalitesinin denetimi ve meslek etiği konusunda kuralların varlığı gereklidir.

3) Arabulucular Odası 01.12.2007 tarih ve 315-FZ sayılı Odalar Hakkında Federal Kanun'da yer alan şartları taşıyor olmalıdır.

Arabulucular Odasının faaliyet gösterebilmesi için denetimlerin gerçekleştirilmesi ve disiplin cezalarının uygulanması amacıyla özel organlarının da oluşturulması gereklidir (ABK m.18/5).

Arabulucular Odası, başka bir arabulucular Odasının üyesi olamaz (ABK m.18/7). Mesleki olarak faaliyet yürüten arabulucu ve arabuluculuk hizmeti veren kuruluş sadece tek bir arabulucular Odasının üyesi olabilir (ABK m.18/8).

Arabulucular Odası, üye kabulü sırasında mesleki olarak faaliyet gösteren arabuluculardan ve arabuluculuk hizmeti veren kuruluşlardan kanuna aykırı olmamak şartıyla ilave şartlar arayabilir (ABK m.18/9).

Arabulucular Odasının görevleri şunlardır (ABK m.19):

1) Arabulucular Odasına bağlı olarak mesleki olarak faaliyet gösteren arabulucuların ve arabuluculuk hizmeti veren kuruluşların üyelik şartlarını belirler ve geliştirir,

2) Üyelerin disiplin cezalarını belirler ve uygular,

3) Üyelerinin sicil kaydını tutar,

4) Federal devlet organları, federe unsur organları, yerel yönetim organları ve uluslararası arabuluculuk meslek kuruluşlarıyla ilişkilerinde arabulucular Odası üyelerinin menfaatlerini temsil eder,

5) Arabuluculuk mesleki faaliyetinin standartlarını ve kurallarını geliştirir ve onaylar,

6) Arabulucuların meslek ve çalışma etiği kurallarını ve arabuluculuk meslek etiği kanununu geliştirir ve onaylar,

7) Arabuluculuk sürecinin yürütülmesine ilişkin kurallar geliştirir,

8) Arabulucuların eğitim standartlarını geliştirir,

9) Üyelerinin mevzuatta aranan şartlara, arabulucular Odası standartlarına ve kurallarına, üyelik şartlarına uyup uymadıklarını denetler,

10) Üyelerine arabuluculuk faaliyetleri alanında bilgilendirici ve eğitici destek verir,

11) Odalar Hakkında Federal Kanun'da yer alan diğer görevleri yerine getirir.

B. TAHKİM^[66]

1. Hukuk Davalarında Tahkim

Özel hukuktan kaynaklanan ve hukuk mahkemelerinin görev alanında sayılan uyuşmazlıkların çözümü için taraflar sözleşme ile tahkim yoluna başvurabilir (HMK m.22.1/1).

Bazı uyuşmazlıkların çözümü tahkime bırakılamaz. Örneğin; aile hukuku, iş hukuku ve miras hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar ile sağlığa ve çevreye verilen zararların tazmini ile ilgili uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (HMK m.22.1/2).

Federal kanunlarda ve Rusya Federasyonu uluslararası anlaşmalarında aksine hüküm bulunmadıkça, tahkim (hakem) kararlarının iptali için kararın verilmesinden itibaren 3 ay içinde bu kararın verildiği yerde bulunan ilçe mahkemesine başvurulabilir (HMK m.418/2).

Doktrinde tahkimin genel yargı mahkemeleri ve ticaret mahkemelerinden farklı olarak yargı organı olmadığı, yargı erki içerisinde yer almadığı kabul edilmektedir.^[67]

2. Ticari Davalarda Tahkim

Özel hukuktan kaynaklanan ve ticaret mahkemelerinin görev alanında sayılan uyuşmazlıkların çözümü için taraflar sözleşme ile tahkim yoluna başvurabilir (TMK m.33/1).

Bazı uyuşmazlıkların tahkime elverişli değildir. Örneğin, kooperatif uyuşmazlıklarından kaynaklanan uyuşmazlıklar ve çevreye verilen zararların

[66] Kanunun orijinal metninde tahkimi ifade etmek için "tahkim mahkemesi" anlamına gelen "третейский суд" terimi kullanılmıştır. Fakat TMK'da yer alan "третейский суд" aslında mahkeme niteliğinde olmayıp, Türk hukukunda yer alan tahkim kavramıyla çok benzer nitelikte olması nedeniyle çalışmamızda bu kavramı ifade etmek için "tahkim" terimi kullanılmıştır.

[67] BELYAKOV, s.380.

tazmini ile ilgili uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (TMK m.33/2/4, 7). İdare hukukundan ve diğer kamu hukukundan kaynaklanan ekonomik uyuşmazlıkların çözümü de tahkime bırakılmaz (TMK m.33/2/2).

Ticari ve ekonomik uyuşmazlıklarla ilgili tahkim kararlarının iptali 3 ay içinde ticaret mahkemelerinden istenebilir (TMK m.31/1, m.230).

3. Hakem

Taraflardan bağımsız ve tarafsız olarak uyuşmazlık çözebilecek gerçek kişi, kendisini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendirmeyen işlerde hakem olarak görev yapabilir (THK^[68] m.8/1).

Fiil ehliyeti bulunmayan kişiler, haklarında ceza soruşturması ve mahkûmiyeti bulunanlar hakemlik yapamazlar. Meslek etiği ile bağdaşmayan eylemden dolayı görevine son verilen hâkimler, avukatlar, noterler, soruşturmacılar, savcılar veya adli organlardan çalışan diğer kişiler de hakemlik yapamazlar (THK m.8/3-5).

Uyuşmazlığı tek hakemli olarak karar bağlayan hakemin hukukçu olması gerekir. Uyuşmazlığın heyet halinde karara bağlanması halinde ise hukukçu hakem, heyetin başkanı olur (THK m.8/2). Taraflar aksini kararlaştırmadıkça uyuşmazlık için üç hakem görev yapar (THK m.9/2).

Hakemin görevini sona erdirme konusunda tarafların anlaşması, hakemin görevinden çekinmesi, taraflarca hakemin reddinin istenmesi veya hakemin ölümü, uyuşmazlığın karara bağlanması halinde hakemin görevi sona erer (THK m.13/1,2).

4. Tahkim Türleri

Rusya Federasyonunda tahkim, sürekli faaliyet göstermek üzere veya somut bir uyuşmazlığın çözümü için oluşturulabilir. Sürekli tahkim; ticaret odaları, ticari kuruluşlar, tüketici ve işveren dernekleri ve diğer tüzel kişiler tarafından kurulurlar. Sürekli tahkim; federal devlet organları, federe birim devlet organları ve yerel yönetimler bünyesinde kurulamazlar (THK m.3).

[68] 24.07.2002 tarih ve N102-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hakemleri Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37831/, Erişim Tarihi: 0711.2018.

Sürekli tahkimin yapısı söz konusu tahkim kuruluşunun kurallarına göre belirlenir. Somut uyuşmazlığın çözümü için oluşturulan tahkimin yapısı ise tarafların anlaşması ile belirlenir. Tarafların tahkimin yapısı konusunda anlaşmamış olması halinde ise uyuşmazlığın tarafları birer hakem seçer ve seçilen bu iki hakem üçüncü hakemi seçer (THK m.10/2,3).

5. Tahkim İlkeleri ve Tahkim Kararlarının Bağlayıcılığı

Tahkim kanunilik, gizlilik, hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, çelişme yöntemi ve tarafların eşitliği ilkelerine göre yürütülür (THK m.18).

Tahkim sözleşmesini imzalayan taraflar gönüllü olarak tahkim kararını yerine getirmekle yükümlüdürler. Taraflar ve hakem, tahkim kararının uygulanması için tüm çabayı göstermelidirler (THK m.31).

C. UZLAŞMA

Uzlaşma kurumu, Rusya Federasyonu hukukunda genel anlamda yer almakla birlikte, mevzuatta uzlaştırmayla ilgili çok az sayıda hükme rastlanmaktadır.

Mahkeme, soruşturma organı başkanının veya soruşturmacı veya savcının izninin bulunması şartıyla adli kolluk görevlisi, hafif ve orta dereceli suçlarla ilgili olarak ise şüpheli veya sanığın mağdurla uzlaşarak onun zararını gidermesi halinde, mağdurun veya onun kanuni temsilcisinin talebi üzerine şüpheli veya sanık hakkında ceza muhakemesine son verme yetkisine sahiptir (CMK m.25). Ancak uzlaşma hükümlerinin uygulanması için şüpheli veya sanığın ilk defa suç işlemiş olması gereklidir (CK^[69] m.76).

Mahkeme, hükmünü açıklamak üzere müzakere odasına çekilinceye kadar uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkündür. Bu aşama geçtikten sonra uzlaşma hükümleri uygulanamaz^[70].

[69] 13.06.1996 tarih N63-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ceza Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/, 07.11.2018.

[70] KOZAÇENKO, İ. / NEZNAMOVA, Z. (Ed.), Ugolovnoye Pravo (Ceza Hukuku), Obşaya Çast (Genel Kısım), İzdatelskaya Gruppy İNFRA.M-NORMA, Moskva 1997, s.426.

Mağdur veya temsilcisi uzlaşma teklifinde bulunursa ceza davası açılmaz veya açılmış olan dava sona erer^[71].

SONUÇ

Yargı birliği ve normlar hiyerarşisi kapsamında şekillenen Rusya Federasyonu'nun yargı sistemi, temel olarak Rusya Federasyonu Anayasası, 31.12.1996 tarihli Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun ve diğer ilgili kanunlarla şekillenmiştir. Rusya Federasyonu'nda yargı erki mahkemeler tekelinde ve anayasa, medeni, idare ve ceza yargısı aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. 2014 yılında yapılan değişiklikle Rusya Federasyonu'nun genel yargı örgütü ve sistemi modernize edilmiştir. Daha önce ticaret mahkemelerinin en yüksek mahkemesi konumunda olan Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret Mahkemesi kaldırılmış ve yerine Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi bünyesinde Ticari Uyuşmazlıklar Kurulu oluşturulmuştur. Böylece ticari yargı, ayrı bir yargı kolu olmaktan çıkmış ve Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi hukuk, ceza, idare ve ticaret yargısı alanında tek yüksek mahkeme konumuna gelmiştir. Böylece günümüzde, Rusya Federasyonu yargı sistemi; Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, genel yetkili federal mahkemeler, federe birimler anayasa (kurucu belge) mahkemeleri ve federe birimlerin genel yetkili sulh mahkemelerinden oluşmaktadır.

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi federal düzeyde anayasal denetimin yargı organı olup, anayasa yargısı aracılığıyla tarafsız ve bağımsız yargı denetimi gerçekleştirmektedir. Federe birim anayasa veya kurucu belge mahkemeleri ise federe birimlerin kanunlarının, federe yürütme organı veya yerel yönetimlerinin düzenleyici işlemlerinin Rusya Federasyonu federe birim anayasasına (veya kurucu belgeye) uygunluğunu denetlemektedir.

Rusya Federasyonu'nda özellikle genel yetkili yargı organlarının örgütlenmesi ve işleyişine gelince, sistemin işleyişini tam olarak anlayabilmek için, içinde genel yetkili federe birim sulh mahkemelerinin de yer aldığı yargı örgütünü hiyerarşik ve bütüncül bir yapı olarak düşünmek gerekmektedir. Zira, yukarıda da ifade edildiği gibi, günümüz itibarıyla Rusya Federasyonu

[71] ALEKSEYEVA, V.- BELYANİNOVA, Y.-TRUEVSKAYA, İ.-DEDOV, A.-PETROV, M.-KOSTKOVA, O-ZEMSKOVA, İ, Kommentariy k Ugolovno-Prosessualnomu Kodeksu Rossiyskoy Federasii (Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanununun Şerhi), İzdatelstvo EKSMO, Moskva 2004, s.41.

Yüksek Mahkemesi, federe birim genel yetkili sulh mahkemeleri dâhil tüm hukuki, ticari, cezai, idari davalar açısından en yüksek yargı organı konumundadır. Bu nedenle Rusya Federasyonu yargı örgütünü, başında Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin, içerisinde ise askeri mahkemeler dâhil federe birim sulh mahkemeleri, genel yetkili ilçe, bölge mahkemeleri ve ticaret mahkemelerini hiyerarşik ve bütüncül bir yapı olarak inceleme biçimi benimsenmiştir.

Rusya Federasyonu'nda yargının örgütlenmesi gibi, işleyişi de kendine özgü özellikler taşımaktadır. Davalar tek veya heyet halinde oluşturulan mahkemeler aracılığıyla ve bazı ceza davaları ise jürinin katılımıyla görülmektedir. Bu anlamda, muhakeme kurallarını özel olarak ele almadan Rusya'nın yargı sistemini ve işleyişini tam olarak anlamak mümkün olamayacağından, incelememizin önemli bir kısmını bu hususa ayırdık. Adli, idari ve ticari muhakeme kurallarının kendine özgü yapısına değinirken, muhakemede yer alan kişilerin atanma usulleri ile birlikte, yargının işleyişindeki rollerine değinilmiş ve çalışma mahkemedışı uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile nihayetlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

ALEKSEYEVA, V./ BELYANİNOVA, Y. / TRUEVSKAYA, İ. / DEDOV, A. / PETROV, M. / KOSTKOVA, O. / ZEMSKOVA, İ., Kommentariy k Ugolovno-Prosessualnomu Kodeksu Rossiyskoy Federasii (Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanununun Şerhi), İzdatelstvo EKSMO, Moskva 2004.

ASKER, A., Rusya Federasyonu Anayasasında Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı Erki Üzerine Bazı Notlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016.

BELYAKOV, V., Pravovoye Regulirovaniye Predprinimatelskoy Deyatelnosti (Ticari Faaliyetlerin Hukuki Uygulaması), İzdatelstvo Sankt-Petersburgskogo Universiteta, Sankt-Peterburg 2003, s.380.

GABRİÇİDZE, B. / ÇERNYAVSKİY, A, Organı Gosudarstvennoy Vlasti Sovremennoy Rossii (Çağdaş Rusya'nın Devlet Erki Organları), İzdatelstvo DAŞKOV i K, Moskva 2003.

GULYAYEV, A. / RİVKİN, K. / SARAYKİNA, O. / YUDUŞKİN, S., Kommentariy k Federalnomu Zakonu Ob Advokatskoy Deyatelnosti i Advokature (Avukatlık ve Avukatlık Faaliyeti Hakkında Federal Kanun'un Şerhi), İzdatelstvo Ekzamen, Moskva 2004.

HÜSEYİNOĞLU, E., Suçun Biçimsel ve Maddi Anlayışı Açısından Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suç Kavramı, Ankara Barosu Dergisi, 76/1, 2018.

KORŞUNOV, N. / MAREEV, Y., Grajdanskiy Prosess (Hukuk Muhakemesi), Uçebnik Dlya Vuzov (Lisans Ders Kitabı), İzdatelstvo NORMA, Moskva 2004.

KOZLOV, Y. / OVSYANKO, D. / POPOV, L., Administrativnoye Pravo (İdare Hukuku), Uçebnik (Ders Kitabı), İzdatelstvo YURİST, Moskva 2004.

KOZLOVA, E.İ./KUTAFİN, O.E., Konstitutionnoye Pravo Rossii (Rusya Anayasa Hukuku), İzdatelstvo YURİST, Moskva 1995.

KOZAÇENKO, İ. / NEZNAMOVA, Z. (Ed.), Ugolovnoye Pravo (Ceza Hukuku), Obşaya Çast (Genel Kısım), İzdatelskaya Gruppy İNFRA.M-NORMA, Moskva 1997.

VİKUT, M. (Ed), Grajdanskiy Prosses Rosii (Rusya Hukuk Muhakemesi), İzdatelstvo YURİST, Moskva 2004.

SERGEEV, V., Advokat i Advokatura (Avukat ve Avukatlık), İzdatelstvo YUNİTİ-DANA, Moskva 2003.

TOPORİN, B. (Ed.), Yuridiçeskaya Ensiklopediya (Hukuk Ansklopedisi), İzdaniye YURİST, Moskva 2001.

TİHOMİROVA, L. / TİHOMİROV, M., Yuridiçeskaya Ensiklopediya (Hukuk Anskolpedisi), İzdaniye YURİNFORMSENTR, Moskva 2002.

İNTERNET KAYNAKLARI

Sudebnaya Reforma 2014 Goda: Obrazovaniye Novogo Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federasii (2014 Yılı Yargı Reformu: Yeni Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin Oluşumu), http://www.prockomi.ru/pda/explain/?SECTION_ID=1&ELEMENT_ID=5411, Erişim Tarihi: 10.06.2018.

Verhovniy Arbitrajniy Sud Rusya Federasyonu Uprazden, Öto İzmenilos v Arbitrajnom Prossese? (Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret Mahkemesi Kaldırıldı, Ticaret Usulünde Neler Değişti?, <http://www.delo-press.ru/articles.php?n=16759>, Erişim Tarihi: 25.02.2018.

SMİRNOV Andrey, O Yuridiçeskoj Sile Postanavleniy Plenuma Verhovnogo Suda Rossiyskoy Federasii (Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurul Kararlarının Hukuki Gücü Hakkında), Oteçestvennaya Yurisp-rudensiya (Vatansever Hukuk Bilimi Dergisi), No: 12 (14), 2016 <https://legalscience.ru/images/PDF/2016/14/o-yuridicheskoj-sile-postanovlenij.pdf>, 11.07.2018).

08.03.2015 tarih ve N21-FZ sayılı Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_176147/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

24.07.2002 tarih ve N95-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

8.12.2001 tarihli ve N 174-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/, Erişim Tarihi: 04.11.1018.

12.12.1993 tarihli Rusya Federasyonu Anayasası, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28399/, Erişim Tarihi: 07.11.2018.

14.11.2002 tarih ve N138-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hukuk Muhakemesi Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39570/, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

31.12.1996 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

21.07.1994 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_4172/#dst0, Erişim Tarihi: 18.03.2018.

07.02.2011 tarih ve 1-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Genel Yargı Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_110271, Erişim Tarihi: 08.03.2018.

17.12.1998 tarih ve 188-FZ sayılı Rusya Federasyonu Sulh Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_21335/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

30.12.2001 tarih ve 195-FZ sayılı Rusya Federasyonu Kabahatler Kanunu, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

23.06.1999 tarih ve 1-FK3 Sayılı Rusya Federasyonu Askeri Mahkemeler Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_23479/#dst0, Erişim Tarihi: 08.03.2017.

Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Disiplin Tüzüğü, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_72806/, Erişim Tarihi: 10.07.2018.

24.07.2002 tarih ve 95-FZ sayılı Rusya Federasyonu Ticaret (Arbitraj) Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/, Erişim Tarihi: 12.07.2018.

05.02.2014 tarih ve 3-FK3 sayılı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_158641/#dst0, Erişim Tarihi: 15.03.2018.

07.08.2014 tarih ve 2 sayılı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi İçtüzüğü, http://www.supcourt.ru/about/info/documents_regulations/15366/, Erişim Tarihi: 11.07.2018.

26.06.1992 tarih ve N3132-1 sayılı Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_648/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

14.03.2002 tarih ve N30-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hâkimler Topluluğu Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_35868/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

17.01.1992 tarih ve N2202-1 sayılı Rusya Federasyonu Savcılık Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_262/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

31.05.2001 tarih ve N73-F3 sayılı Rusya Federasyonu'nda Resmi Adli Bilirkişilik Faaliyeti Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_31871/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

20.08.2004 ve 113FZ sayılı Federal Genel Yargı Mahkemelerinin Jüri Üyeleri Hakkında Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_48943/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

30.05.2001 tarih ve N70-FZ sayılı Rusya Federasyonu Federe Unsur Ticaret Mahkemeleri Ticari Jüriler Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_31856/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

21.07.1997 tarih ve N 118-FZ sayılı İcra Memurları Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_15281/, Erişim Tarihi: 25.10.2018.

11.02.1993 tarih ve N4462-1 sayılı Rusya Federasyonu Noterlik Mevzuatının Esasları Hakkında Kanun http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1581/, Erişim Tarihi: 04.11.2018.

13.10.2004 tarih ve N1313 sayılı Devlet Başkanı Kararnamesi, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_49892/, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

27.07.2010 tarih ve 193-FZ sayılı Arabulucunun Katılımıyla Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Usulü Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_103038/, Erişim Tarihi: 01.08.2018.

24.07.2002 tarih ve N102-FZ sayılı Rusya Federasyonu Hakemleri Hakkında Federal Kanun, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37831/, Erişim Tarihi: 0711.2018.

KISALTMALAR CETVELİ

ABK: Arabulucunun Katılımıyla Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Usulü Hakkında Federal Kanun

ANY: Rusya Federasyonu Anayasası

ASMHK: Rusya Federasyonu Askeri Mahkemeler Hakkında Federal Anayasal Kanun

AYMHK: Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun

bkz: bakınız

CK: Rusya Federasyonu Ceza Kanunu

CMK: Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanunu

DBK: Devlet Başkanı Kararnamesi

HMK: Rusya Federasyonu Hukuk Muhakemesi Kanunu

İMK: Rusya Federasyonu İdari Muhakeme Kanunu

JHK: Federal Genel Yargı Mahkemelerinin Jüri Üyeleri Hakkında Kanun

m: madde

NK: Rusya Federasyonu Noterlik Mevzuatının Esasları Hakkında Kanun

s: sayfa

SHK: Rusya Federasyonu Savcılık Hakkında Federal Kanun

TJK: Rusya Federasyonu Federe Unsur Ticaret Mahkemeleri Ticari Jüriler Hakkında Federal Kanun

THK: Rusya Federasyonu Hakemleri Hakkında Federal Kanun

TMK: Rusya Federasyonu Ticari Muhakeme Kanunu

TMHK: Rusya Federasyonu Ticaret (Arbitraj) Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasal Kanun

YMHK: Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun

YMiÇT: Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi İçtüzüğü

YSHK: Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanun

